

Ethiek en Biljarten

Hans Eekels

Ethiek en Bijarten

Een filosofische beschouwing

Hans Eekels

Erger u niet, doch verwonder u

Foto omslag: Hans Eekels
Omslagontwerp: Désirée Tiecken

© 2011 Hans Eekels

Ethiek en Biljarten

Een filosofische beschouwing

Inhoud

1	Voorwoord	7
2	Filosofie en ethiek	9
3	Biljarten als sport en spel	15
4	De biljarter en zijn talenten	25
5	De biljarter en zijn hobby	29
6	De biljarter en zijn gedrag	33
7	Normen en waarden	36
8	Wat bindt ons nu werkelijk	43
9	Ethiek en biljartregels	47
10	Samenvatting	63

De meeste boeken over biljarten gaan over de techniek of over de historie van het biljarten. In deze bijdrage willen wij een meer filosofische beschouwing geven over het spel, de biljarter (voortaan zowel mannelijk als vrouwelijk bedoeld) als persoon en zijn gedrag rondom de biljarttafel. Vooral dat laatste aspect heeft dus te maken met ethiek. Nu zijn filosofie en ethiek voor de meesten van ons best wel zware onderwerpen, dus om u niet af te schrikken en om het geheel leesbaar te houden, proberen we zoveel mogelijk moeilijke termen te ontwijken en doen we een beetje afbreuk aan de wetenschappelijke eis dat bij elk gebracht feit aangegeven moet worden wat de bron is. Deze verhandeling zou dan volstaan met voetnoten naar bronnen als boeken en tijdschriften die waarschijnlijk toch niet in uw boekenkast staan. Dat doen we dus niet. Ter verantwoording: alle kennis over filosofie en ethiek hebben we ontleend aan anderen (ere wie ere toekomt), maar alles wat met de biljartsport te maken heeft, is het resultaat van onze eigen waarneming en interpretatie, opgebouwd tijdens de afgelopen 15 jaar dat we als biljarter meedoen aan dit fantastische spelletje. Die observatie is dus subjectief en u kunt er als lezer een geheel andere kijk op hebben. Dat is uiteraard uw goed recht. Het gaat er dan ook niet om dat hier "de waarheid" wordt verteld; binnen de filosofie gaat het altijd om "het zoeken" naar de waarheid. Het gaat ons vooral om de vraag: "Wat bindt ons nu eigenlijk binnen biljartland en, als afgeleide daarvan, welk gewenst gedrag rondom de biljarttafel hoort daar nu bij?" Omdat ons "ethische normbesef" (welk gedrag vinden wij zelf belangrijk) voor een groot deel gebaseerd is op ons "waardebesef" (wat vinden wij belangrijk in het leven) is een apart hoofdstuk gewijd aan een belangrijke kwestie: de discussie over Normen en Waarden. In het laatste hoofdstuk doen wij vervolgens een poging om de ethische regels voor de biljarter op te stellen. Dat is misschien aanmatigend, maar in ieder geval minder aanmatigend dan het opstellen van een theorie over de *techniek* van het biljarten, want daar is ons *moyenne* veel te laag voor!

De wijze waarop wij als mensen met elkaar kunnen communiceren (met woorden en gebaren) is uniek. Het nadeel van communiceren via een verhandeling als deze is echter drieërlei:

- Deze communicatie verloopt slechts in één richting. Als u het niet met ons eens bent, kunt u dat niet aangeven en ook een dringend verzoek om verduidelijking, bereikt ons niet.
- U mist onze “lichaamstaal”; of wij iets serieus of grappig bedoelen, zullen we meer dan in een direct gesprek, door middel van tekst moeten uitleggen (in de hoop dat u het begrijpt, als u begrijpt wat ik bedoel).
- Onze *betekenis* van woorden kan fundamenteel verschillen. Het is vooral dit aspect waar nogal wat aandacht aan wordt geschonken. In onze familie hadden we de gewoonte om aan tafel om de “beschuitlijm” te vragen; het is wel zo handig als u weet dat wij daarmee de “boter” bedoelden.

Kortom, aandacht voor een gezamenlijk begrippenkader is zeker zinvol, maar wij zijn ons ervan bewust dat dit geen garantie biedt dat wij elkaar ook volledig zullen begrijpen. De voorbeelden van discussies tussen twee mensen die het feitelijk volstrekt met elkaar eens zijn, doch in een verwoede taalstrijd blijven rondzingen, zijn legio, om maar te zwijgen van een poging onzerzijds om u een andere betekenis bij te brengen van een woord of begrip, waaraan u al jaren een volstrekt andere betekenis hebt toegekend. Edoch, met enige inspanning van onze zijde en enige flexibiliteit van uw zijde, moet dat lukken. Zo niet, dan ligt de schuld uiteraard geheel bij u.

Tenslotte: ethiek is een zwaar onderwerp, maar aangezien de meesten van ons hun brood niet verdienen met biljarten, mag u het luchtig opvatten.

Hans Eekels, Beverwijk, 2011

We kunnen wel diepzinnig over het belangrijkste in ons leven filosoferen, maar als we geen lucht meer krijgen, wordt alles opeens volstrekt duidelijk.

2

Filosofie en ethiek

Men denkt vaak dat filosofen vooral filosoferen, maar dat is lang niet altijd het geval. Elk jaar ronden duizenden studenten wereldwijd hun studie filosofie af, maar het aantal filosofen dat ook werkelijk wat toevoegt aan het vakgebied is buitengewoon beperkt. De kans dat u vijf filosofen uit de Griekse oudheid kunt opnoemen, is waarschijnlijk heel wat groter dan de kans dat u vijf namen van moderne filosofen kent. Vraag een filosoof om de top tien aller tijden en gegarandeerd dat Thales daarbij zit (omdat hij de eerste was) en zonder twijfel ook Socrates, Aristoteles en Plato; allemaal van ver voor Christus. Natuurlijk ook Thomas van Aquino (13^e eeuw), Descartes (15^e eeuw) en Kant (18^e eeuw). Maar van de laatste paar honderd jaar zullen dat er niet zo veel zijn. Hegel misschien, Heidegger en Wittgenstein wellicht en afhankelijk van persoonlijke voorkeuren Freud of Sartre. Al met al heeft de mensheid zo'n 250 belangwekkende filosofen voortgebracht en ten opzichte van enig ander wetenschapsgebied is dat maar bar weinig. Filosofie of filosoferen is echt iets heel anders.

Filosofie (de Nederlandse vertaling daarvan is het minder gebruikte woord Wijsbegeerte) is een wetenschap en volgens een wat achterhaalde opvatting zelfs de moeder der wetenschappen. Die redelijk aanmatigende kijk op de filosofie kon men vroeger nog wel waarmaken. Tenslotte lag de filosofie ten grondslag aan vakgebieden als wiskunde (o.a. Pythagoras), natuurkunde (o.a. Descartes) en ethiek (o.a. Socrates, Spinoza, Kant), maar tegenwoordig loopt de filosofie krampachtig achter de moderne Natuurkunde aan, die met de algemene en speciale relativiteitstheorie van Einstein en de kwantummechanica van Heisenberg en Bohr heel wat verder is met het verklaren van "de werkelijkheid" dan

de filosofie, waarvan de basisuitgangspunten nog steeds voor een groot gedeelte gebaseerd zijn op de theorieën van Plato en Aristoteles.

Filosofie heeft als basis de verwondering: hoe zitten de dingen in elkaar. Door kritisch door te vragen, probeert men in de filosofie antwoord te krijgen op levensvragen als: waar komen we vandaan, waar gaan we naartoe en waarom zijn we hier. Wat is “leven” eigenlijk, wat kunnen we waarnemen en hoe doen we dat? In de filosofie stijgt men onmiskenbaar boven het alledaagse uit, omdat altijd maar doorvragen, gegarandeerd tot vragen over het onzichtbare, het bovennatuurlijke en, helaas maar buitengewoon spannend, tot het onbekende leidt. Wie filosofie studeert, leert vooral veel *over* filosofen en hun theorieën. Wat houden die theorieën in en hoe denken andere filosofen daarover. De stromingen worden in kaart gebracht en deelgebieden van de filosofie (taalfilosofie, ethiek of logica) worden bestudeerd. Pas na de studie kan men aan de slag om een nieuwe, verfrissende theorie over welk filosofisch deelgebied dan ook op te stellen. Maar dan blijkt dat filosoferen toch echt heel wat anders is dan filosofie studeren.

Tja, wat is dat dan wel: filosoferen? Filosoferen is een werkwoord en echt filosoferen is dan ook (heel hard) werken. Maar dan werken in de zin van denken; *nadenken* (is denken zoals anderen dat al gedaan hebben) uiteraard, maar vooral ook *voordenken* (is creatief en origineel, maar wel gedegen denken). En dan blijkt al snel dat het niet meevalt om originele theorieën op te stellen over deelgebieden van de filosofie, laat staan een standaardwerk over “de filosofie”, waarin alle aspecten gedegen en samenhangend worden beschreven. Dat is dan ook niet ons doel, maar over één aspect van de filosofie, de ethiek, willen wij een bijdrage leveren door te komen tot “de ethiek binnen de biljartsport”. De reden daarvoor is tweeërlei.

In de eerste plaats verwonderen wij ons over het feit dat er bij enkele heikele onderwerpen geen overeenstemming is binnen de biljartwereld wat nu wel en wat nu niet als onsportief gedrag moet worden aangemerkt. Wij doelen daarbij vooral op het “drukken”: bewust slechter spelen dan je kunt om niet te promoveren.

De reglementen zijn daar duidelijk over: het mag niet. Maar in de wandelgangen wordt er openlijk een andere moraal op nagehouden: drukken is verstandig want in een hogere klasse heb je niets te zoeken. De vraag is dus of de regels nog wel in overeenstemming zijn met de praktijk omdat velen daar een (andere) mening op nahouden. Dienen de regels aangepast te worden of kunnen we op grond van op te stellen ethische regels volhouden dat drukken afkeurenswaardig is?

In de tweede plaats is het opmerkelijk dat er in de reglementen van de KNBB (Koninklijke Nederlandse Biljart Bond), als er over onsportief gedrag wordt gesproken, nauwelijks een relatie wordt gelegd met een beargumenteerde doelstelling (een waarde) waarom dat zo is. De vraag is dus of het opnemen van “waarden” in de reglementen kan leiden tot een beter begrip van wat wel en wat niet als onsportief gedrag moet worden opgevat.

Ethiek, als deelgebied van de filosofie, is de wetenschap die zich bezighoudt met het onderzoek naar normen en waarden. Centraal daarbij staat de kwestie wat moreel goed is en wat niet. Ethiek heeft dus met menselijk gedrag te maken en dan vooral met *wenselijk* menselijk gedrag. Dat laatste aspect is belangrijk. De ethiek schrijft dus voor hoe het zou moeten. Dit noemen we met een moeilijke term: normatief. Normatief in de zin van: zo hoort het. In de ethiek proberen we dus criteria en regels te vinden voor wat moreel gedrag is en wat niet. Dat is zeker niet van de laatste tijd. Als voorbeeld kijken we eerst eens naar twee grote filosofen, Socrates en Kant, die daar twee verschillende opvattingen op nahielden.

Socrates (468-399 v.Chr) en *Plato* (427-347 v.Chr) worden vaak in één adem genoemd. Niet omdat ze hetzelfde dachten over ethiek, maar omdat we alleen iets over Socrates weten via de geschriften van Plato. Socrates heeft niets van zijn beroemde dialogen op schrift gesteld; Plato als leerling van Socrates des te meer. Bij Socrates ging het vooral om de menselijke deugd. Deugd is een eigenschap die volledig succes in het leven garandeert en die garantie tot succes is kennis. Kennis om dát te doen

dat het beste is voor een persoon om tot volledig succes in het leven te komen. De motivatie wordt ontleend aan begeerte en geloof en Socrates stelt dat iedereen de goede dingen begeert. Als succes uitblijft, is dat niet een kwestie van gebrek aan motivatie, maar een kwestie van onkunde. "Niemand bedrijft vrijwillig het kwade", aldus (een in dit geval wat naïeve) Socrates. Het is duidelijk dat Socrates hiermee (in onze ogen) een tamelijk egoïstische kijk heeft op de deugd.

Emanuel Kant (1724-1804) was een Duits filosoof ten tijde van de Verlichting. Naast filosoof was Kant ook wiskundige en geograaf. Zijn belangrijkste bijdragen aan de filosofie betroffen zijn zoektochten naar de grenzen van de menselijke kennis en zijn beschouwingen over de ethiek. Op het gebied van de ethiek ging Kant uit van twee hoofdregels:

- Je mag de mens niet (alleen) als middel tot een eigen doel gebruiken. De (mede)mens is dus een doel op zich en de (mede)mens alleen gebruiken om eigen doelen te bereiken, is misbruik maken van de mens; dat is ethisch onverantwoord.
- Bij alles wat we doen, dienen we ons af te vragen of dit gedrag als algemene regel zou kunnen gelden. Zouden we zo'n algemene regel zelf niet willen, dan dienen we dus af te zien van dat gedrag.

Deze laatste regel laat zich met een simpel voorbeeld verduidelijken. Stel ik wil een brood stelen. Stel dat de algemene regel zou zijn dat iedereen een brood mag stelen. Dan zou het een zootje worden, dat wil ik niet, dus ik mag niet stelen. Ook een oud gezegde: "Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet" is rechtstreeks afgeleid van deze ethische regel van Kant. Van belang is nog het volgende. Kant gaat uit van een eigen zedelijk bewustzijn en niet van door anderen opgelegde morele eisen of plichten (zoals de tien geboden bijvoorbeeld). Daaruit blijkt duidelijk de invloed van de Verlichting op zijn werk. De ethiek van Kant spreekt ons aan, echter aangevuld met inzichten vanuit de moderne ethici en dan vooral de persoonlijke vrijheid in de ethiek van Sartre.

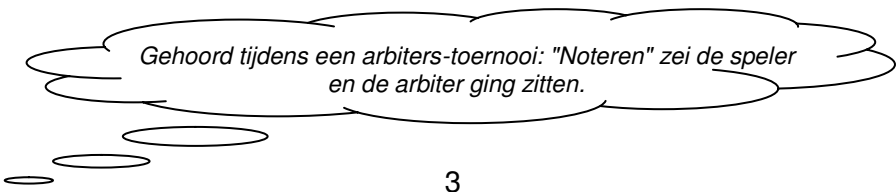
JeanPaul Charles Eymard Sartre (1905-1980) was een Frans filosoof en schrijver. Sartre heeft een belangrijk element aan de ethiek van de oude filosofen toegevoegd, namelijk de vrijheid van het individu en het recht om eigen keuzes te maken. "Ieders eigen vrijheid is het hoogste goed", aldus Sartre. In zijn hoofdwerk *L'être et le néant* (Het zijn en het niet) had Sartre al in 1943 de vrijheid tot het absolute ethische criterium uitgeroepen. Niet authentiek was ieder die zich van buitenaf liet beïnvloeden, hoeveel excuses hij daarvoor ook had. Slechts één keuze was legitiem: die voor de vrijheid zelf.

Deze vrijheid of eigen verantwoordelijkheid spreekt ons ook aan en doet recht aan de wijze waarop wij in onze huidige maatschappij uitgaan van zelfstandige, verantwoordelijke en assertieve burgers. Iedereen snapt dat anarchie als ultieme vrijheid voor het individu weliswaar aanlokkelijk klinkt, doch praktisch nogal wat problemen oplevert. Maar dan toch het liefst "een overheid die zich zo weinig mogelijk met mij bemoeit". Het gaat te ver om hier de plussen en minnen van een individualistische maatschappij te behandelen en te beoordelen. Waar het om gaat is dat we hechten aan een zekere vrijheid in ons denken, doen en laten. Een vrijheidsmoraal die het niet vanzelfsprekend maakt dat we ons neerleggen bij elke regel die van bovenaf wordt opgelegd. Het directe gevolg van onze aanspraak op eigen vrijheid is de wijze waarop wij de vrijheid van een ander dienen te beoordelen. "Niemand kan een keuze maken voor een ander", zegt Sartre en dat betekent feitelijk dan ook dat wij die keuze van een ander dienen te respecteren.

Maar wat betekent dit fraaie uitgangspunt in de praktijk? Betekent dit dat een biljarter dan zelf wel uitmaakt of hij al dan niet vals speelt? Of niet op de hem toegewezen stoel plaatsneemt, zoals dat zo fraai in de reglementen is opgenomen? Uit deze twee voorbeelden blijkt al dat het er een beetje van afhangt. Vals spelen accepteren (en zelfs respecteren) gaat wellicht toch wat te ver, maar de uitdagende daad van een "rebelse" speler die een andere stoel uitzoekt, kunnen we waarschijnlijk nog wel accepteren en in bepaalde gevallen zelfs waarderen. Beide gedragingen

zijn echter in strijd met de regels! En een ethiek die oproept tot "burgerlijke ongehoorzaamheid" zal niet direct de ethiek zijn waar biljartland op zit te wachten. Een oplossing om de individuele vrijheid te accepteren (en te respecteren) kan gevonden worden door te accepteren dat biljarters kunnen en mogen *ageren* tegen regels die teveel indruisen tegen het vrijheidsgevoel. Regels die als te betuttelend worden ervaren, regels die als overbodig worden ervaren of zelfs regels die ervaren worden als een uiting van teveel machtsdenken van de regelmakers. Ageren dus in de zin van *kritiek*, als gerechtvaardigde uiting van ons recht op meningsuiting en bedoeld als opstap naar een discussie tot wijziging van de regels. Over de wijze waarop die kritiek moet worden geuit en hoe anderen daarmee om dienen te gaan, komen wij nog uitgebreid terug.

Ethiek gaat dus om gewenst gedrag. Dat lijkt op het eerste gezicht nogal aanmatigend, want wie zijn wij om te vertellen hoe het moet. Maar de verantwoording om toch te mogen spreken over ethiek is gelegen in het feit dat een discussie over normen en waarden zeer wel geoorloofd is. Want als we overeenstemming hebben over de "waarden" die ons binden, dan volgen de ethische regels betreffende ons gedrag daar vanzelf uit. Maar voordat we het over deze zware onderwerpen gaan hebben, kijken we eerst een even naar het spelletje zelf.

Gehoord tijdens een arbiters-toernooi: "Noteren" zei de speler en de arbiter ging zitten.

3

Biljarten als sport en spel

Voetballen is sport (maar op straat ook een spelletje), gewicht-heffen is ook sport (maar zeker geen spelletje), atletiek is sport, roeien, schaatsen en hockey is sport. Sla de eerste de beste gemeentegids open en u zult versteld staan over het sportaanbod; van authentieke sporten als voetbal en handbal tot de meest exotische vechtsporten als Taekwondo, Karate en Budo. Schaken is ook sport, maar al snel ondergebracht onder de denksporten, evenals dammen en bridgen. Maar dansen en ballet vindt u niet onder sport maar onder ontspanning. Modelbouw en bloem-schikken is zeker ontspanning, maar ook zeker geen sport. Er is nauwelijks een gemeenschappelijke noemer te vinden om sport éénduidig te kunnen definiëren. De zo voor de hand liggende "lichamelijke bezigheid" gaat zeker op voor wielrennen en roeien, maar heel wat minder voor schaken en vissen. Ook het door de overheid zo gewenste neveneffect van sport, namelijk een bijdrage leveren aan de geestelijke gezondheid van de bevolking, kan wellicht wel een noodzakelijk, maar geen voldoende criterium zijn, omdat gezondheidszorg en vrijheid van meningsuiting eveneens een bijdrage aan onze geestelijke gezondheid kan inhouden. Ontspanning gaat vaak op (ook al kosten sommige sporten heel veel inspanning), maar het is nauwelijks vol te houden dat profvoetballers of wielrenners in de Tour de France hun inspanningen als ontspanning zullen ervaren. We gaan eens te rade bij Van Dale: *"Sport: lichamelijke bezigheid ter ontspanning of als beroep met spel of wedstrijdelement waarbij conditie en vaardigheid vereist zijn, respectievelijk bevorderd worden en waarvoor bepaalde regels gelden."*

Grappig dat Van Dale ook onderscheid maakt tussen "ter ontspanning" en "of als beroep". Blijkbaar gaat dat niet samen. Het

gaat buiten ons bestek om het begrip sport nauwkeuriger te definiëren (als we dat al zouden kunnen). Voor het biljarten is deze definitie voldoende. Biljarten is een lichamelijke bezigheid (ter ontspanning voor de amateurs en als beroep voor de profs), met spel of wedstrijdelement, waarbij vaardigheden zijn vereist en waarvoor bepaalde regels gelden. Met andere woorden: biljarten is sport. Een van de belangrijkste kenmerken van sport is de gerichtheid op winnen. Als dat wegvalt, vervalt ook het wedstrijd-element in de definitie en is er geen sprake meer van sport.

Maar biljarten is ook een spelletje. Nu gaan we direct naar Van Dale: "*Spel: bezigheid ter ontspanning volgens vaste regels met elementen als verbeelding, competitie, behendigheid, inzicht en kans.*" Ook hier kunnen wij ons in vinden, hoewel de definitie sterk lijkt op de definitie van sport. Het verschil met sport ligt in de begrippen: verbeelding en kans. Verbeelding spreekt ons aan; verbeelding in de zin van creativiteit, zoeken naar oplossingen om de onmaakbare carambole toch te maken. Met betrekking tot het element "kans" ligt dat wat anders. De meeste spelletjes hebben inderdaad een bepaalde kansfactor, zeker wanneer het aankomt op dobbelstenen of verdeling van kaarten. Maar bij biljarten (en spellen als schaken en dammen) kan de factor kans behoorlijk worden uitgesloten, zeker als men het spelletje tot in de fineses beheerst. Maar goed, helemaal kansvrij is het biljarten toch ook weer niet. Ook bij de beste biljarters blijft er een kans op een niet verwachte verstoring van de loop van de bal als gevolg bijvoorbeeld van een slecht biljartlaken of een beschadiging van de leiplateau. En wat te denken van de aanvangsstoot die men krijgt: hopeloos of een cadeautje. Met andere woorden: biljarten is een spel.

Biljarten is dus een sport en biljarten is dus ook een spel. Voor de meeste amateurbiljarters zal dit zeker opgaan: men ervaart biljarten als sport (zeker als men wat beter wordt) en vooral ook als spel. Maar voor de profbiljarters is het maar de vraag of zij biljarten nog steeds als spel zien (in ieder geval niet als het wat denigrerende woord "spelletje"). Want inherent aan een spelletje is

meestal het feit dat er weinig serieus belang aan gehecht kan worden. Verliezen bij het klaverjassen, Monopolie of Mens-erger-je-niet, is voor velen buitengewoon onaangenaam, maar “de wereld vergaat niet onmiddellijk” om het zo maar eens te zeggen en men eet er ook niet minder om. Uiteraard ligt dat geheel anders bij echte kansspelen als roulette en dat soort zaken (zeker als daar substantiële bedragen mee zijn gemoeid).

Als we nog eens beide definities van sport en spel bekijken (de twee definities van Van Dale), dan zou men tot de volgende twee definities kunnen komen voor biljarten; één voor de amateur biljarter en één voor de professionele biljarter:

[Definitie biljarten voor de amateur biljarter] *Biljarten is een lichamelijke bezigheid ter ontspanning met een wedstrijdelement en vaste regels, waarbij verbeelding, conditie en vaardigheid vereist zijn, resp. bevorderd worden.*

[Definitie biljarten voor de prof biljarter] *Biljarten is een lichamelijke bezigheid als beroep met een wedstrijdelement en vaste regels, waarbij verbeelding, conditie en vaardigheid vereist zijn.*

Opmerking: Beide definities zijn nog steeds gebaseerd op het onderscheid of de overeenkomst tussen sport en spel. Een meer technische definitie van biljarten zou vol zitten met elementen als afmetingen van het biljart, gewicht van de ballen, keu, punten, moyenne-intervallen en vastliggende ballen, om er maar eens een paar te noemen.

Wat opvalt bij de amateur biljarter is het element “ontspanning” en de *bevordering* van de verbeelding, conditie en vaardigheid. Bij de professionele biljarter is uiteraard het “beroep” kenmerkend (niet de ontspanning) en het *achterwege blijven* van de “leer of groeidoelstelling”. Niet dat die leerdoelstelling er niet zou kunnen zijn, maar die leerdoelstelling is te ondergeschikt aan de hoofd-doelstelling van de profbiljarter, namelijk wedstrijden winnen om er geld mee te verdienen. Wij hebben in bovenstaande definities bewust gekozen voor het schrappen van het spelelement bij de professionals. Dat komt o.i. tegemoet aan de huidige praktijk,

waarbij in de professionele sport dermate andere (zeg maar gerust: geldelijke) belangen spelen, dat de sport als spel flink naar de achtergrond is verdreven. In het vervolg beperken wij ons tot het *biljarten als hobby*, zowel met betrekking tot de kijk op het biljarten als de ethische normen die daarop van toepassing zijn. Deze keuze is gemaakt om de boel overzichtelijk te houden. Indien we ook de profbiljarters erbij zouden betrekken, zouden we aandacht moeten schenken aan de verhouding werkgever-werknemer inclusief de arbeids-ethos die daarbij hoort. Gelet op het gering aantal profbiljarters binnen het carambolebiljart (die we overigens zeer hoog hebben zitten!), onzes inziens te verdedigen.

We zullen de beschrijving van het biljarten als spel kort houden. Voornamelijk omdat de mogelijk geïnteresseerden in de ethiek bij het biljarten, vooral biljarters zullen zijn; en die kennen het spelletje al. Voor andere geïnteresseerden is het niet noodzakelijk om precies te weten hoe het biljarten in elkaar zit. Het gaat om de hoofdlijnen. Grofweg kan de biljartsport onderverdeeld worden in drie hoofdgroepen: Carambolebiljart, Snooker en Pool. In alle gevallen speelt men met biljartballen op een biljarttafel, waarbij één bal (de speelbal) met een stok (de keu) wordt voortbewogen. Daarmee houdt de overeenkomst wel zo'n beetje op. In deze verhandeling is uitsluitend het Carambolebiljart onderwerp van ons onderzoek. Bij het carambolebiljart speelt men altijd met drie ballen, waarbij het de bedoeling is om met de eigen speelbal (elke speler heeft een eigen speelbal) de twee andere ballen te raken. Dat levert een carambole op (= één punt). Men onderscheidt een flink aantal disciplines binnen het carambolebiljart. In het Libre mag men direct of indirect (via een band) de twee andere ballen raken. Bij het Bandstoten moet voordat de laatste bal wordt geraakt tenminste één band zijn gebruikt en bij het driebanden moet men zelfs drie banden gebruikt hebben voordat de laatste bal wordt geraakt. En dan is er nog het kunststoten, waarbij in wedstrijdverband de meest moeilijke ballen gemaakt moeten worden. Buitengewoon spectaculair om te zien, maar slechts aan wei-

nigen gegeven om de voorgeschreven stootbeelden tot in de perfectie te beheersen en uit te voeren.

Bij het biljarten speelt men met een handicap onder de naam persoonlijk moyenne (=gemiddelde). Hoe lager het moyenne, hoe minder caramboles men moet maken om de partij al dan niet winnend af te sluiten. Omdat nogal wat spelers het in serie maken van caramboles rap onder de knie kregen, werd de moeilijkheid verhoogd door lijnen op het biljart te trekken. In de vakken (kaders genoemd) die dan ontstaan mogen afhankelijk van de discipline (één of tweestoots kader) nog maar één of twee caramboles gemaakt worden. Minstens één van de aanstootballen moet daarna het vak uit zijn. Hiermee werd de aantrekkelijkheid verhoogd (het leverde moeilijker te maken ballen op), maar ook dit spelletje wordt door flink wat kadrissen tot in de perfectie beheerst, zodat ook hier series van meer dan 200 caramboles niet abnormaal zijn. Zo'n serie maken, geeft veel voldoening, maar het kijken naar zo'n serie, waarbij de ballen nauwelijks van plaats veranderen, wordt door velen als "saaï" ervaren. Alleen het driebanden wordt door zijn spectaculaire stoten over het hele biljartlaken door de toeschouwer nog wel gewaardeerd, reden waarom alleen in deze discipline het carambolebiljart professioneel wordt beoefend. In de andere disciplines, hoe knap ook, valt werkelijk geen droog brood te verdienen.

Omdat deze verhandeling specifiek gaat over de ethiek bij het biljarten, is het noodzakelijk om aan te geven waarin biljarten dan wel zo verschilt van andere sporten of spellen dat een afzonderlijke behandeling gerechtvaardigd is. Wij zullen daartoe een aantal specifieke kenmerken behandelen. Daarbij zal per kenmerk ongetwijfeld een zekere overeenkomst met een andere sport of ander spel onderkend kunnen worden, maar in zijn totaliteit menen wij voldoende onderscheidend vermogen aan te treffen dat een afzonderlijke ethiek bij het biljarten rechtvaardigt.

Biljarten is geen teamsport. Er wordt wel in competitieverband met teams gespeeld, maar tijdens een partij is het altijd één tegen één. Je wint of verliest van één tegenstander. Het gevolg daarvan is dat je tegenstander "als persoon" een belangrijke fac-

tor kan zijn tijdens de wedstrijd. Je kunt je namelijk mateloos ergeren aan meer of minder subtiele verbale of lichaamsuitingen van je tegenstander. Omdat de biljartwereld relatief klein is (door het gebruik van handicaps; zie hierna) is het fenomeen “Angstgegner” (een zwakkere tegenstander die angst inboezemt omdat men er in het verleden herhaaldelijk van heeft verloren) volop van toepassing in de biljartsport.

Biljart kent een handicap. Bij carambolebiljart zijn er tal van klassen met scherp begrensde moyenne-intervallen. Afhankelijk van je moyenne, word je ingedeeld in een bepaalde klasse, waaruit je kunt promoveren of degraderen. Die indeling in klassen moet ook wel, omdat de verschillen waarmee het spel wordt gespeeld zo groot zijn dat beginners geen schijn van kans maken tegen de cracks. Een moyenne (gemiddelde) is feitelijk het aantal gemaakte caramboles, gedeeld door het aantal beurten dat je daarvoor nodig hebt. Wie in 30 beurten 15 caramboles maakt, heeft dus een moyenne van 0,50 gehaald. Je persoonlijke moyenne wordt bepaald aan de hand van je resultaten uit het verleden. Je feitelijke moyenne haal je in een partij. Speel je regelmatig beter dan de vorige keren, dan wordt je persoonlijke moyenne verhoogd, moet je meer caramboles maken en kom je in een hogere klasse terecht.

De ervaring heeft geleerd dat het persoonlijke moyenne van de meeste biljarters niet veel verandert in de loop van de tijd. Alleen echte talenten schieten meestal in twee of drie jaar door naar de hoogste klassen. Om even de gedachten te bepalen: een beginner is blij als hij een serie van 5 caramboles maakt (een serie is meerdere caramboles achter elkaar in één beurt), meestal gevolgd door enkele beurten waarin helemaal geen caramboles worden gemaakt. Een topper maakt series van 200 of 300 caramboles en maakt niet zelden zijn partij in één beurt uit! De gevolgen van het gebruik van handicaps zijn enorm. Om er een paar te noemen:

- Spelers vinden “altijd” dat hun tegenstander een te lage handicap heeft (vooral als ze zelf verliezen);

- Wie al jaren met een zelfde handicap speelt, kan wel eens tijdens een wedstrijd (toevallig) zo goed spelen dat promotie naar een hogere klasse dreigt. De speler weet dat hij daar flink om zijn oren krijgt en probeert dan ook met “drukken” zijn partijen zodanig te verlengen dat die promotie niet doorgaat onder het mom van: “daar heb ik niets te zoeken”. Dit drukken (bewust een bal missen) wordt, zoals eerder vermeld, alom als onsportief afgekeurd maar ook alom en veelvuldig toegepast.

Eigen en ander Materiaal. Een biljarter is afhankelijk van zijn eigen materiaal (zijn keu), maar vooral van andermans materiaal. Te denken valt aan de kwaliteit van de biljartballen, de kwaliteit en de temperatuur van het biljartlaken en de kwaliteit van de banden van de tafel. Ook de verlichting van de biljarttafel wil nog wel eens verschillen tussen de diverse lokaliteiten. Voor de middelmatige speler maakt dit allemaal niet zoveel uit, maar voor de echte cracks kan dit winnen of verliezen betekenen. U begrijpt het al: ook al is het materiaal nog zo goed, bij verlies is er een scala aan excuses te bedenken, waarom het nu even niet wilde. De tafel, het laken, het licht, de banden of de temperatuur; dat was de oorzaak en dat zal iedereen weten ook. Dat hierbij een belangrijk psychologisch karakterkenmerk van de desbetreffende speler boven komt drijven, behandelen we later in een apart hoofdstuk over gedrag.

Omgeving. Er zijn maar weinig sporten die op zulke verschillende locaties beoefend worden als het biljarten. Wie de ene week in een kroeg speelt met luide muziek en het geratel van de gokkasten op de achtergrond, inclusief een complete dart-competitie vlak naast de biljarttafel, kan de volgende week bij een uiterst serieuze club in een extra geïsoleerd verenigingsgebouw op bezoek zijn, waar alle vrijwilligers fluisteren en de speler gevraagd wordt zijn keu niet te krijten (te veel lawaai) als zijn tegenstander aan de beurt is. Sommige spelers, hoezeer ook verknocht aan het spelletje, kunnen daar niet tegen, wat regelmatig tot ergernissen leidt die elders breed worden uitgemeten. Daar komt bij dat de ene speler van Frans Bauer houdt en de andere van Chopin.

Tja, als barkeeper krijg je dan wel eens niet te combineren verzoeken van de spelers of van het publiek (op geheel verschillende toonhoogtes overigens!).

Rust en inspanning. Een speler die niet aan de beurt is, zit op zijn stoel te wachten totdat zijn tegenstander een fout maakt. Bij series van zo'n 2 tot 10 caramboles wisselt dat regelmatig, maar aan de absolute top, met series van 275 caramboles kader, wil dat wel eens anders zijn. Bekend is de partij van een kadrist uit Enschede die uitkwam tegen een topper uit Heemskerk. De man uit Enschede mocht beginnen, maar miste de aanvangsstoot. Hij kon gaan zitten. Zijn tegenstander maakte binnen 1,5 uur de partij in één beurt uit. De man uit Enschede kon nogmaals 2,5 uur naar huis rijden; hij had 3 seconden aan de tafel gestaan. Uiteraard is dit een niet alledaags gebeuren, maar het komt voor. Partijen van ca. 2 uur komen regelmatig voor, waarbij een speler of een uur lang staat te biljarten of een uur lang op zijn stoel zit. Dat is een handicap die maar weinig sporten kennen. De invloed op het concentratievermogen is enorm.

Nauwelijks te controleren spelregels. Bij elke biljartpartij is een arbiter aanwezig die controleert of de caramboles reglementair worden gemaakt. Dat is niks bijzonders in de sport, maar een specifiek probleem bij het biljarten is dat de ballen zo snel kunnen gaan, dat feitelijk niemand precies kan zien of de bal nu wel of niet juist is gemaakt (vooral bij driebanden is het nogal eens de vraag of de derde band ook is geraakt, vlak voordat de speelbal de laatste bal raakt, die op dat moment vlak bij de band ligt). Met andere woorden: van een arbiter wordt soms het onmogelijke gevraagd, met alle irritaties en protesten van dien. Dat de arbiter er niets van kan, is niet uniek voor de biljartsport. Wie af en toe naar het voetbalstadion gaat, kan daar over meepraten.

Nu gaat de discussie bij het voetbal vooral om de vraag of de bal nu wel of niet over de lijn is geweest, maar bij het biljarten wordt de arbiter geconfronteerd met tal van spelregels die nauwelijks zijn te controleren. We noemen er enkele:

- Vastliggende bal: ballen die vastliggen, worden anders behandeld dan ballen die losliggen. Nu liggen twee bollen wiskundig tegen elkaar aan, als ze elkaar op één punt raken. In de praktijk is dat dus nauwelijks te zien. Een verplicht aanwezig vergrootglas geeft iets meer zekerheid, maar statistisch gezien zal de uitspraak van de arbiter: “vastliggende bal” in een flink aantal gevallen niet kloppen.
- Hetzelfde geldt voor een stootbal die vast tegen een band ligt. Ook nu weer moeilijk te controleren, maar door de rechte lijn van de band en de stoffen bekleding daarvan, aanmerkelijk beter te beoordelen.
- Ongeoorloofd doorstoten: ook wel genoemd “biljardé” of in de volksmond “vuile bal” of “Purmerender”. Deze situatie komt voor als de stootbal (de bal die de speler met zijn keu gaat stoten) dicht bij de volgende bal ligt die door de stootbal geraakt moet worden. De regel is dat de keu de stootbal niet meer mag raken op het moment dat de stootbal de tweede bal raakt. Ook deze situatie is in de praktijk nauwelijks te controleren gelet op de snelheid van de stoot met de keu (heen en weer). Geoefende spelers houden in dat soort gevallen de keu verticaal in plaats van horizontaal en spelen dan een piqué of masseé in de verwachting de keu op tijd los van de stootbal te krijgen. In veel gevallen wordt dat door de arbiters goedgekeurd, maar nauwkeurige beschouwing van de stoot zou heel wat meer fouten opleveren dan waar we momenteel van uitgaan.
- Bij het kaderspel worden met krijtpotlood lijnen op het laken getekend. In de vakken die daardoor ontstaan, mogen, afhankelijk van de spelsoort, maximaal één of twee caramboles gemaakt worden. Daarna moet één van de twee aanspeelballen uit het vak zijn verdwenen. De vraag is dan natuurlijk als een bal nagenoeg op de lijn ligt, of die bal nu wel of niet uit het vak is gerold. Ook deze regel is nauwelijks te controleren. Het oog van de arbiter moet namelijk loodrecht boven de lijn zitten, die door de bal wordt bedekt! Dat is bij ballen die nagenoeg op de lijn liggen, gewoonweg niet te controleren, met

ook hier weer een beslissing van de arbiter (die zal wel moeten) die statistisch gezien even vaak fout als goed zal zijn.

- Zoals eerder genoemd, bij driebanden is het buitengewoon moeilijk te controleren of de onder grote snelheid aanstormende bal nog net wel of net niet de derde band heeft geraakt, voordat de laatste, vlak tegen die band aanliggende bal wordt geraakt. In een splitseconde moet de arbiter dat beoordelen, omdat door de snelheid de ballen onmiddellijk over het biljart vliegen. Hele theorieën zijn er opgesteld om aan de richting van de terugkaatsende stootbal te kunnen zien of de band nu wel of niet als eerste werd geraakt.
- Drukken van een speler. Zoals eerder vermeld: bewust een bal missen om je moyenne te drukken (om maar niet te promoveren naar een klasse "waar je niets te zoeken hebt"), is volgens de spelregels niet toegestaan. Maar nu bent u arbiter en dan moet u beoordelen of een speler bewust mist of mist door gebrek aan techniek. Elke speler maakt regelmatig fouten, zoals ketsen, verkeerd effect, te zacht stoten of wat er niet allemaal mis kan gaan bij een stoot. Dat gebeurt in 99% van de gevallen bij spelers die echt wel willen winnen, maar als arbiter zou je die ene procent eruit moeten filteren. In de praktijk een nauwelijks te hanteren regel; weinig arbiters willen daar hun handen aan branden, omdat de intentie van een speler nu eenmaal niet vóór maar achter de ogen zit.

Dit scala aan niet of nauwelijks te controleren regels, geldt specifiek voor de biljartsport met als gevolg uiteraard een dito hoeveelheid discussies en geïrriteerde spelers die, naar hun eigen mening uiteraard, volstrekt onterecht op de stoel moeten plaatsnemen.

Tja, biljarten als sport en als spel; we lusten er wel koek van. Want ondanks het gemor na een verloren partij, kijkt elke biljarter weer uit naar zijn volgende wedstrijd of clubavond om daarbij weer met frisse zin zijn keu in elkaar te schroeven. Krijtje en handschoentje bij de hand en een vragende blik naar de arbiter: "wanneer mag ik beginnen". Want wie eenmaal biljart, wordt er zijn leven lang door gegrepen.

*Henk de Boer is voor de vierde achtereenvolgende keer
2^e geworden op het WK tien-over-rood in Parijs.
Hij begint daarbij al behoorlijk op Joop Zoetemelk te lijken;
die kon ook niet biljarten.*

4

De biljarter en zijn talenten

Hoe komt het dat iemand kan biljarten? De vraag had ook kunnen zijn: "Hoe komt het dat iemand piano kan spelen?" Of, hoe komt het dat iemand kan schilderen, of kan componeren, of kan schrijven. Maar wat we eigenlijk willen weten is: "Hoe komt het dat iemand *heel goed* kan biljarten?" Wanneer ben je een talent? Want we kennen natuurlijk allemaal de talenten, de virtuozen en de genieën als Michelangelo, Bach of Shakespeare. Over welk talent we het ook hebben, ze hebben allemaal gemeen dat ze iets kunnen, wat het overgrote deel van de mensheid niet kan. Met andere woorden: talent is echt iets bijzonders.

Talent heeft niets te maken met intelligentie. Zowel zeer intelligente mensen als zwaar verstandelijk gehandicapten kunnen over bijzondere gaven beschikken. Talent kenmerkt zich door de gave om wat in het hoofd omgaat te vertalen naar de werkelijkheid. Talent is dus "maken". Nu kan iedereen wel wat maken, maar talent onderscheidt zich op twee manieren:

- Het komt weinig voor. We kunnen allemaal onze veters strikken; dat is ook "maken", maar omdat (bijna) iedereen dat kan, heet het geen talent.
- Het levert iets op wat we over het algemeen zeer waarderen. Wie beter in staat is dan wie ook ter wereld om binnen één minuut 100 muggen dood te slaan, heeft misschien wel talent, maar omdat we dat meestal niet zo waarderen, noemen we dat ook geen talent (het Guinness Book of Records staat overigens vol met dit soort "talentvolle" prestaties).

Je bent een talent of je bent het niet. Weten hoe je het moet doen (het "kennen" van de techniek) betekent nog niet dat je het ook in daden kunt vertalen (het "kunnen"). Met andere woorden: iemand kan theoretisch nog zo goed weten hoe hij saxofoon moet spelen

(hij weet precies waar alle kleppen zitten en waar ze voor dienen), maar hij krijgt er nauwelijks geluid uit, laat staan dat hij er vrijuit op zou kunnen improviseren. Deze theoretische relatie tussen "kunnen" (doen) en "kennen" (weten hoe het moet) is voor een talent nauwelijks van belang. Talenten zijn vaak autodidact of selfmade; ze hebben zichzelf de "truc" aangeleerd. Vooral in de muziek tref je deze mensen vaak aan. Dat neemt niet weg dat met instructie een talent beter ontwikkeld kan worden.

Het meest verwonderlijke van het feit dat er zeer begaafde pianospelers zijn, is wel de constatering dat er een paar honderd jaar geleden helemaal geen piano's bestonden! Is het niet verwonderlijk dat iemand een saxofoon uitvindt en dat er opeens mensen zijn die daar grandioos op kunnen spelen? We zullen het natuurlijk nooit weten, maar hebben er bij de Grieken, Romeinen, Egyptenaren of Chinezen in de oudheid of zelfs bij de Neanderthalers mensen rondgelopen die virtuoos op een piano gespeeld zouden kunnen hebben? Dat er talenten hebben rondgelopen, is wel zeker als we kijken naar oude grotschilderingen en prachtige beelden uit de Romeinse tijd. Maar op een piano werd er niet gespeeld. Je zou daar drie theorieën over kunnen opstellen:

- Talent op een bepaald gebied ontstaat door evolutie van de menselijke geest. Pas als virtuoos pianospelen geestelijk tot de mogelijkheden gaat behoren, wordt er ook pas een piano uitgevonden. Met andere woorden: de ontwikkeling van het instrument en de gave om het te bespelen, lopen gelijk op.
- Talent is niet tijdsgebonden en kan op elk moment opduiken. Of het ook gebruikt kan worden, hangt af van de beschikbaarheid van een instrument op dat moment. Vanuit deze theorie zouden u en ik wellicht over ongelooflijke gaven kunnen beschikken, waar we echter niets mee kunnen omdat "ons instrument" nog niet is uitgevonden.
- Talent is in eerste instantie niet "strak" vormgegeven in onze geest. Pas na interactie met (bijvoorbeeld) een piano ontwikkelt zich razendsnel een meer specifieke gave voor juist dit instrument. Dus als de piano ontworpen was als een rond tableau met handels en knoppen in cirkels gerangschikt (we noe-

men maar wat) dan had de pianist-in-spé ook hierop binnen de kortste keren virtuoos kunnen spelen. De gave zit 'm dan vooral in de mogelijkheid om muziek in het hoofd te verwezenlijken door met vingers op wat voor medium dan ook geluid te produceren.

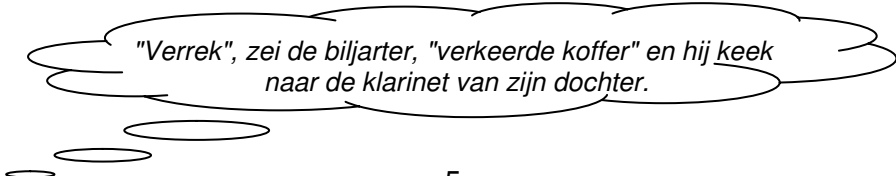
Wij neigen sterk naar de derde mogelijkheid. Het maakt toetsenisten vaak niet uit of ze op een piano moeten spelen, op een xylofoon of op flessen die verschillend gevuld zijn met water. Het echte talent haalt overal muziek uit!

Hoe dan ook, bij het biljarten kom je ook zeker talent tegen; spelers die het "spelletje" binnen de kortste keren volledig onder de knie hebben en de ballen exact dat laten doen wat ze willen. Talent is schaars, maar bekend talent is al helemaal schaars binnen het biljarten. Omdat pool, snooker en driebanden op het allerhoogste niveau als enige disciplines af en toe op televisie komen, kan alleen binnen die disciplines het biljarten als prof beoefend worden en kent u wellicht wat namen als Niels Feijen (pool) of Dick Jaspers (driebanden). Toch heeft ook de Nederlands kampioen ankerkader op groot biljart onmiskenbaar talent, maar wie heeft ooit van H.H.J. v.d. Ven gehoord? (Nederlands Kampioen Ankerkader 71/2 ereklasse seizoen 1988-1989 te Gorssel met een eind-moyenne van 34,72 en een hoogste serie van 197). U als biljarter wellicht wel, maar uw buurman toch zeker niet.

Zoals gezegd, talent is binnen de biljartsport schaars. Tienduizenden zeer enthousiaste spelers spelen al jarenlang met eenzelfde, lage handicap; een verbetering zit er gewoonweg niet in. Het grappige is nu dat heel veel mensen vroeger ooit wel eens op een piano hebben gespeeld, doch daar nooit meer naar hebben omgekeken op het moment dat ze tot de ontdekking kwamen dat ze daar geen talent voor hadden, terwijl er tienduizenden mensen wel tot op zeer hoge leeftijd blijven biljarten, terwijl ze daar ook absoluut geen talent voor hebben. Blijkbaar is het spelelement, als eerder genoemd, in het biljarten de drijfveer achter dit merkwaardige fenomeen.

Naast biljarters met talent die ook daadwerkelijk biljarten, lopen er ook talentvolle biljarters rond die niet biljarten. Gewoon, omdat ze het niet (meer) leuk vinden of iets anders hebben, dat ze veel leuker vinden. De schaakwereld stond op z'n kop toen het grootste talent aller tijden Bobby Fischer na het wereldkampioenschap in 1972 bijna 20 jaar lang niet meer speelde. Over het algemeen vinden wij dat "zonde" of te wel verspilling van talent. Wie krijgt niet als kind de goede raad, vanuit zorgzaam ouderschap of zelfs vanuit een bepaalde geloofsopvatting, om toch vooral je talenten te ontwikkelen? Maar vanuit het oogpunt van biljart-ethiek gaan we daar verder niet op in. Los van het feit dat iemand die niet biljart zich ook niet hoeft te houden aan "onze" ethische regels, kan onmiddellijk worden vastgesteld dat hier geen ethische regels van welke soort dan ook worden overtreden. Het talent dat niet biljart, benadeelt daarmee namelijk geen ander. Wellicht zichzelf, maar de vrijheid om zelf wel te bepalen welke sport of hobby je leuk vindt, kan niet ter discussie staan. We kunnen het wel jammer vinden, maar verder kunnen en mogen wij er geen oordeel over vellen en dat zullen we dus ook niet doen.

Tja, en dan het laatste aspect van talent: als je het *niet hebt*, vind je dat jammer en zelfs jaloezie ten opzichte van het talent ligt op de loer. Iedereen zou graag ergens in getalenteerd willen zijn, maar de werkelijkheid is anders; helaas. Maar u kunt het ook zo zien: het verschil tussen niets kunnen en datgene wat u wel kunt, is vele malen groter dan het verschil tussen wat u wel kunt en wat een talent kan.

"Verrek", zei de biljarter, "verkeerde koffer" en hij keek naar de klarinet van zijn dochter.

5

De biljarter en zijn hobby

Waarom biljarten we eigenlijk? Omdat we het leuk vinden! Dat is ongetwijfeld waar, maar daar nemen we geen genoegen mee. Waarom vinden we biljarten dan wel zo leuk? Vooropgesteld: de keuze voor een bepaalde sport of hobby is vaak het resultaat van toevallige omstandigheden. Als pa en ma tennissen, dan is de kans groot dat je als kind al in een vroeg stadium met deze sport wordt geconfronteerd. Als kind zal het andersom dan ook niet meevallen om bokslessen te volgen als de ouders faliekant tegen vechtsporten zijn. Vriendjes die ook voetballen, woonachtig zijn in een dorp waar geen atletiekbaan ligt, het bepaalt in grote mate de keuze voor een sport in de beginjaren van ons leven. Is je vader dus kroegbaas, dan is de kans groot dat je heel wat eerder dan de gemiddelde Nederlander met biljarten wordt geconfronteerd. Veel meer dan vroeger wordt er tegenwoordig op scholen aandacht besteed aan sportvoorlichting, waarbij op sportdagen kennis kan worden gemaakt met een breed scala aan sporten binnen de gemeente. Dit heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat men betere keuzes maakt, keuzes die beter aansluiten bij de vaardigheden en belangstelling van de opgroeiende jeugd. Toch zal het zeker voorkomen dat mensen die nu biljarten, beter een andere sport of hobby hadden kunnen kiezen en dat er "getalenteerde biljarters" rondlopen bij het hockey, die nog nooit een keu hebben aangeraakt. Hoe dan ook, de meeste biljarters die het spel hebben ontdekt, zijn er tot op zeer hoge leeftijd buitengewoon aan verknocht. Voor velen is het zelfs de belangrijkste invulling van hun leven. De voorbeelden van overleden biljarters die begraven worden in hun clubtenue, of ten minste hun keu meenemen in het graf, zijn legio. Biljarten was blijkbaar niet alleen een hobby, maar meer nog een soort levensstijl voor deze

mensen. Maar wat is het dan dat biljarten zo bijzonder maakt voor velen van ons? Daarvoor moeten we wat beter naar het spel zelf kijken, naar wat we ervoor moeten doen en naar wat het met ons doet.

Kenmerken spel: Een biljarttafel ziet er vaak chic uit en oogt onmiddellijk als iets kostbaars. Je gaat daar niet zomaar op biljarten, je zult altijd eerst vragen of het mag. Dat heeft, zeker in het begin, iets mysterieus, iets spannends. Vervolgens zal blijken dat de basis van het biljarten uiterst simpel is (met jouw bal twee andere ballen raken), maar dat de uitvoering, het spel zelf, in het geheel niet zo simpel is. Dat ‘triggert’ ons, in de zin van: wat zullen we nou krijgen? En tenslotte blijkt ook nog dat de variëteit aan aanvangskosten die je krijgt, schier oneindig is. Er zijn wel patronen te herkennen, maar geen enkele carambole is hetzelfde en dat op een tafel van nauwelijks 1 x 2 meter groot.

Benodigde vaardigheden: Van een biljarter wordt nogal wat verwacht: inzicht, concentratie, beheersing en creativiteit. Zonder inzicht wordt het nooit wat. Je moet inzien wat er met bal twee gebeurt die als eerste door de aanspeelbal wordt geraakt. Feitelijk de belangrijkste benodigde kwaliteit om het spelletje onder de knie te krijgen, maar feitelijk ook de kwaliteit die het gros van de biljarters mist. Concentratie is van het grootste belang bij het biljarten. “Geen enkele carambole is eenvoudig” is een bekende uitspraak binnen biljartland. Maar hoe houd je je concentratie vast als je een uur lang op je stoel zit, of al een uur lang aan tafel staat? Wat concentratie als je de avond daarvoor bent wezen stappen of net een zware vergadering achter de rug hebt? Concentratie vergt dan ook conditie en dat wordt nogal eens verwaarloosd (of er wordt in het geheel niet aan gedacht). Beheersing en balgevoel zijn nauwelijks te leren; dat moet je in je hebben. Sommige mensen laten dat zien bij de eerste stoot die ze in hun leven maken, sommigen snappen er na 30 jaar nog helemaal niets van. En ten slotte: creativiteit. Geen enkele carambole is hetzelfde en maar weinig biljarters kennen alle mogelijke patronen uit hun hoofd. Je moet dus steeds weer oplossingen beden-

ken. Dat is misschien nog wel een van de meest aantrekkelijk aspecten van het biljarten; de creativiteit die het van ons vraagt.

Impact op de speler: Biljarten is een individuele sport; het is aan de biljarttafel altijd één tegen één. Dit betekent enerzijds dat de winst geheel op het conto van de winnaar geschreven kan worden (dat geeft veel voldoening die je niet hoeft te delen), maar, als keerzijde, dat verlies ook geheel aan de verliezer wordt toegeschreven (dat doet pijn en dat kan niet gedeeld worden). Biljarten is sport en heeft dus een competitie-element in zich. Dat maakt het spel aantrekkelijk; het gaat ten minste ergens om en winnen willen we allemaal. Wie serieus met zijn sport bezig is, kan behoorlijk beter worden. Het is zeker niet allen gegeven om tot de top door te dringen, maar het doormaken van een persoonlijke groei geeft veel voldoening.

Bovengenoemde kenmerken van het spel, de benodigde vaardigheden en de impact op de speler, gelden zeker voor het biljarten, maar zijn ook zeker niet exclusief voor de biljartsport. Aanleg, concentratievermogen en creativiteit komen ook bij andere sporten voor. Maar als we de biljartsport eens gaan vergelijken met andere sporten, dan valt het nog niet mee om een sport te benoemen die dezelfde kenmerken in zich draagt als de biljartsport. In de eerste plaats vallen in onze zoektocht alle teamsporten af. De individuele verantwoordelijkheid voor winst of verlies is typisch een kenmerk bij het biljarten en niet bij een teamsport, waar elke speler zich kan verschuilen achter de teamprestaties. Er zijn ook sporten die weliswaar in groepsverband worden beoefend, maar die toch slechts één winnaar opleveren. Denk aan wielrennen, autoraces of motorcross. De massaliteit die deze sporten kenmerkt, ontbreekt echter bij het biljarten. Verder vallen alle vechtsporten af, omdat de psychologische impact van lichamelijk contact volledig ontbreekt bij het biljarten. Individuele inspanningssporten als tennis, zwemmen, atletiek, bergbeklimmen of bodybuilding vallen ook af, omdat bij deze sporten óf het resultaat van de lichamelijke inspanning óf de ontwikkeling van het lichaam zelf, als hoofddoel van de activiteit kan worden gezien.

Dat is bij biljarten niet het geval. Sport met dieren (honden, paarden) valt ook af. De noodzakelijke relatie tussen mens en dier ontbreekt ten ene malen bij het biljarten. Vissen heeft ook met dieren te maken, maar daarbij staat de intieme relatie tussen mens en dier niet voorop (althans niet bij de vissen). Toch valt ook het vissen af in onze zoektocht; vissen is vooral ontspanning en als er al meegedaan wordt met een wedstrijd, dan snapt iedereen dat winnen of verliezen *niet alleen* aan de persoonlijke kwaliteiten van de deelnemers toegeschreven kan worden. De geluksfactor is in deze sport te groot om het met biljarten te kunnen vergelijken. Schieten, waaronder boogschieten, valt af vanwege het ontbreken van benodigde creativiteit. Er is maar één doel, de bulls-eye en daarop is elk schot gericht. Wij menen dat alle denksporten als schaken en bridgen ook niet te vergelijken zijn met biljarten. Bij denksporten staat het denken voorop, waaraan de handeling die daaruit volgt, zeer ondergeschikt is. Bij biljarten moet je zeker nadenken, maar het is uiteindelijk de handeling die bepalend is voor het spel.

Onze (niet wetenschappelijke) inventarisatie levert dan het volgende beeld op. Als buitensporten blijven over golf en Jeu de boules en als binnensporten darten, bowling en sjoelen. Sjoelen zien we wellicht niet als een serieuze sport, maar daar denkt de Sjoelbond overigens heel anders over. Misschien zijn we een paar sporten vergeten, maar grappig is het wel dat op ons lijstje vier balspellen voorkomen.

Wellicht is dit wat ons het meeste aanspreekt en is onze keuze voor juist het biljarten (en niet golf dat we misschien ook leuk vinden?) afhankelijk van hele kleine voorkeuren als binnen of buiten willen spelen. Hoe dan ook, als u als biljarter om u heen kijkt in biljartland, dan komt u personen tegen die nog zo verschillend lijken, ze hebben allemaal met u gemeen dat ze van een balspel houden, waarbij het aankomt op concentratie, beheersing, spelinzicht en vooral ook creativiteit. En omdat ze op een club zitten, geeft aan dat ze, net als u, het element sport en sportiviteit in het biljartspel belangrijk vinden.

"Wat ontleen ik toch een hoop plezier aan dit spelletje", zuchtte de speler toen zijn tegenstander in één beurt uitging.

6

De biljarter en zijn gedrag

Laten we voorop stellen dat de stoïcijnse biljarter die keurig zijn stoot maakt, daarna niet met zijn been trekt of met zijn keu de lamp aanvalt en zonder enig commentaar op zijn stoel plaatsneemt als hij heeft gemist, in de minderheid is. Bij de meesten komen er heel wat meer emoties aan te pas die we indelen in drie categorieën:

- Lichamelijke bewegingen die we niet onder controle hebben. We doelen dan op woest zwaaien met de keu, draaiende benen die zelfs de tapijttegels uit hun verband kunnen rukken, de bril vóór elke stoot recht op de neus zetten (ook als die goed zit) of gedachteloos krijten waarbij er meer krijt op de biljarttafel valt dan op de pomerans blijft zitten. Vaak is dit alleen maar komisch, maar soms ergeren we ons er aan. Vooral als die onbewuste bewegingen betrekking hebben op snuiven, een meer dan normaal opengesperde mond of de gewoonte om heel lang over een stoot na te denken.
- Non-verbaal gedrag: positief als we met een vingerknip of een tik tegen onze keu waardering uitspreken voor een gemaakte carambole van de tegenstander, maar ook negatief wanneer de frustratie daaruit duidelijk is af te lezen. Die frustratie kan gericht zijn op het spel van de speler zelf, maar ook op de arbiter of zelfs op de tegenstander. Het bijbehorende gedrag kan beperkt blijven tot een niet mis te verstane gezichtsuitdrukking tot het wegwerpen van krijtjes of zelfs een keu in extreme gevallen.
- Verbale uitingen: uiteraard ook positief of gewoon omdat iemand altijd babbelt, maar vaak ook negatief en dan is het meestal de arbiter of de tegenstander die het moet ontgelden.

Maar binnen biljartland komen we het meeste ongewenste gedrag tegen nadat een partij is gespeeld en dan vooral als die partij is verloren. Een scala aan excuses staat ons daarbij ten dienste. De tegenstander had erg veel “geluk” en wij absoluut niet; de tegenstander hoort feitelijk helemaal niet in deze klasse thuis; de arbiter stond verkeerd en zag dus niet dat die afgetelde bal echt wel raak was; enz. Zijn het in dit geval nog allemaal “externe factoren”, ook als men het verlies aan zichzelf wijdt, kunnen er toch weer excuses verzonnen worden als lichamelijke ongesteldheid of emotionele gezinssituaties, die zeker waar kunnen zijn, doch meestal pas ter sprake komen als men verloren heeft. De vraag is waarom we ons zo gedragen. Enig nadenken leert ons onmiddellijk dat bijna elke bal die mis is, het resultaat is van een fout van onszelf. Ook een klos waardoor de carambole mislukt, is geen pech. De klos was weliswaar niet voorzien, maar is onverbiddeijk het resultaat van een verkeerde stoot. Ook het op een haar na missen van een bal is geen pech, net zomin als dat de ballen na een carambole zodanig gaan liggen dat de volgende carambole moeilijk (of voor deze speler zelfs onmaakbaar) wordt. Natuurlijk kan de arbiter het een keer fout hebben, maar dat levert zelden verlies van een partij op. En natuurlijk kan de tafel “een ramp” zijn, maar daar heeft de tegenstander ook last van. Over het algemeen zijn we een kei in het benoemen van externe factoren, terwijl wij de oorzaak vooral bij ons zelf moeten zoeken. In de psychologie heet dit gedrag: projectie. *“Van projectie is sprake wanneer men eigenschappen of emoties van zichzelf tracht te ontkennen, verbergen of verdringen door deze toe te schrijven aan iets of iemand anders”*. Wellicht niet zo prettig om te zeggen, maar projectie wordt gebruikt uit zelfbescherming. We kunnen niet met de emotie omgaan die ontstaat als we zouden erkennen dat we er zelf schuldig aan zijn. Onbewust overigens, worden die tekortkomingen dan toegeschreven aan anderen. Een geladen onderwerp dus en we volstaan dan ook met het benoemen van dit fenomeen, gerechtvaardigd uit het feit dat anderen er zich aan kunnen storen. De reden dat projectie redelijk vaak voorkomt bij biljarten is gelegen in het feit dat biljarten geen

teamsport is: de biljarter moet het in zijn eentje doen en de verantwoordelijkheid voor winnen of verliezen kan dan ook niet gedeeld worden met anderen. Bij een teamsport (als voetbal bijvoorbeeld) kunnen we ons altijd verschuilen achter de anderen. Als een vader aan zijn kind vraagt hoe het is gegaan op de voetbalclub, zal het antwoord zijn: "we hebben verloren". Daarmee is de prestatie van het team voldoende verantwoord. Een biljarter kan na zijn partij echter niet zeggen: "we hebben verloren", hij moet zeggen: "ik heb verloren" en dat valt ons zwaar.

We sluiten dit ernstige hoofdstuk af met een komisch, doch buitengewoon opmerkelijk gedrag aan de biljarttafel, te weten het feit dat vele spelers tegen de ballen praten. "Ho, ho" als de bal te ver doorrolt of "kom maar, kom maar" als de bal net even te langzaam is gestoten. Logischerwijze volstrekt onzinnig natuurlijk, want als er iets als dood materiaal in deze wereld aangewezen kan worden, dan is het wel een biljartbal. Spelers weten dat natuurlijk ook wel, maar de vraag blijft waarom we dit doen. Uiteraard is het een uitdrukking van wat we *willen* dat de bal zou doen, maar vanuit de logica is het dan juist vreemd dat we dat zeggen, omdat we daarmee openbaar maken voor anderen dat we verkeerd hebben gestoten. Maar misschien is het een teken dat we ons als persoon zo vereenzelvigen met de biljartstoot die we maken, dat we er onbewust van uitgaan dat we de loop van de ballen niet alleen bepalen bij de afstoot maar ook daarna nog kunnen beïnvloeden. Hoe merkwaardig en onlogisch dit gedrag dus ook is, het druist niet in tegen welke ethische regel dan ook, dus u mag tegen de ballen blijven praten. Maar ga er niet te snel van uit dat ze terugpraten.

"Je moet niet zo roddelen", zei Robbert,
"Arnold doet dat ook altijd".

7

Normen en waarden

De discussie in ons land gaat meer dan ooit over "Normen en Waarden", maar als u een willekeurige collega of kennis vraagt: "Noem mij eens één waarde en één norm?" dan is de kans groot dat het ijsig stil blijft. Dan blijkt dat we wel een vaag idee hebben over wat wel en wat niet door de beugel kan (naar onze mening), maar dat we er eigenlijk geen idee van hebben wat deze termen nu concreet inhouden. Normen en waarden worden ook altijd in één adem genoemd; alsof het twee woorden zijn voor hetzelfde begrip. Niets is echter minder waar! Willen wij concrete uitspraken doen over normen en waarden, dan zullen we eerst beide begrippen dienen te definiëren (waardoor ook de verschillen duidelijk zullen worden), om vervolgens aan te geven welke waarden wij nu nastreven (of horen na te streven) en welke normen daarbij gehanteerd kunnen (of moeten) worden.

Het begrip "waarde" is niet éénduidig aan te geven en er zijn vele filosofische geschriften aan gewijd. Voor ons doel is een onderscheid tussen "subjectieve waarde" en "objectieve waarde" voldoende.

Subjectieve waarde is een eigenschap van een object die afhankelijk van de persoon gewaardeerd wordt of niet. De oude foto van uw opa heeft voor u een zeer grote waarde, doch diezelfde foto zegt uw buurman helemaal niets. Als we het over "Normen en Waarden" hebben, dan bedoelen we in eerste instantie *niet* de subjectieve waarde. Het staat iedereen (in beginsel) vrij al dan niet een bepaalde waarde toe te kennen aan voorwerpen, of beter gezegd, aan materiële zaken.

Objectieve waarde is een element in ons bestaan dat we willen eerbiedigen. Het gaat hier bijna altijd om niet-materiële zaken en

het feit dat we hier de term "objectief" aan toevoegen, geeft aan dat we ervan uitgaan dat deze elementen of niet-materiële zaken intrinsiek onze eerbiediging waard zijn. Intrinsiek in de zin van: het gaat niet zozeer om ons (wat voelen wij erbij), maar om de objectieve zaak die in zijn algemeenheid eerbiediging waard is. Uiteraard is dit een heikel punt, omdat mensen fundamenteel kunnen verschillen over zaken die al dan niet geëerbiedigd behoren te worden. De rechtvaardiging om dit waardebegrip toch objectief te duiden, ligt in het feit dat een samenleving niet zonder een "pakket aan waarden" kan functioneren en dat het dus noodzakelijk is (en vanuit een democratie ook te verantwoorden is) om zo'n "pakket" samen af te spreken en daar ook naar te handelen. Wanneer wij spreken over "Normen en Waarden" dan bedoelen wij waarden in objectieve zin. Een voorbeeld ter verduidelijking. Voetbal supporters hechten aan hun club. Zij kennen een subjectieve (te respecteren) waarde toe aan *hun* club en niet aan een andere club. Op zich is hier niets mis mee: deze subjectieve waarde is ook echt subjectief (persoonsgebonden) en u hoeft u niet te verdedigen waarom u supporter van Feyenoord bent en niet van Ajax, net zo min als dat u wel waarde hecht aan de foto van uw opa en uw buurman niet. Op het moment echter dat supporters elkaar op de bek slaan, alleen vanwege het feit dat men een andere club aanhangt, komt er een inbreuk op een objectieve waarde om de hoek kijken. Deze objectieve waarde is bijvoorbeeld: respect voor elkaar of specifiek: respect voor de keuze van een voetbalclub, vanuit de achterliggende gedachte dat objectief gezien elke voetbalclub in feite gelijkwaardig is. Enig primair denkwerk zou een supporter die een supporter van een andere club niet duldt, tot de conclusie moeten brengen dat zijn club alleen maar kan voetballen bij de gratie van andere clubs! Op het moment dat de keuze tot aanhang niet meer gelijkwaardig is (u bent lid van Natuurmonumenten en uw buurman is lid van een Neo-nazi-partij) dan hoeft u geen respect op te brengen voor de keuze van uw buurman. Uw terechte afkeur van dit soort stromingen is gebaseerd op objectieve en breed gedragen waarden in onze maatschappij waarbij stigmatisering van bevolkingsgroepen of lak aan democratische beginselen sterk wordt afgekeurd.

Echter, dat betekent dan weer niet dat u uw buurman daarvoor "op de bek" mag slaan. Op dat moment komt er namelijk een waarde van een hogere orde in het geding: respect voor lichamelijke integriteit of respect voor het leven bijvoorbeeld. Die objectieve waarden op een hoger niveau dient u wel te respecteren. Dit voorbeeld laat twee dingen zien: objectieve waarde heeft betrekking op niet-materiële zaken en binnen de waarden kunnen niveaus worden aangebracht, waarbij een waarde op een hoger niveau vóór een waarde op een lager niveau gaat. Die waarden-niveaus dienen we samen af te spreken en kunnen overigens verschillen afhankelijk van de situatie. Normaliter bepaalt u zelf wel of u 's avonds het licht aandoet in uw kamer. Maar u legt zich onmiddellijk neer bij een verplichting tot verduistering in tijden van oorlog, omdat een andere waarde als "vrijheid van natie" op dat moment belangrijker is dan de waarde "vrijheid om het licht aan te doen".

De term "norm" heeft betrekking op een grens, een richtsnoer of maatstaf. Ook de norm in "Waarden en Normen" is objectief in de zin van: we spreken af wat nog wel en wat niet meer door de beugel kan. In tegenstelling tot onze waarden (respect, verdraagzaamheid, eerlijkheid), die in de loop der jaren nauwelijks zijn veranderd, is de norm die we hanteren sterk tijdsbepaald. Ook al is het respect voor uw vader niet veranderd, toch spreekt u hem nu bijvoorbeeld aan met "je" en vroeger met "u". De vrijheid van meningsuiting is een waarde die we al lang hebben, maar de norm is dramatisch veranderd. Een taart in het gezicht van Thorbecke zou zeker tot gevangenisstraf hebben geleid; tegenwoordig wordt dit bestempeld als een ludieke actie.

Als we zeggen (en politici doen dat tegenwoordig veelvuldig) dat de normen en waarden weer een plaats in onze maatschappij moeten krijgen, bedoelen we dan dat ons waardebesef aan erosie onderhevig is, of ons normbesef of wellicht allebei? Laten we nog eens een voorbeeld nemen. De discussie over euthanasie: speelt die zich af op het niveau van waardebesef of van normbesef? Het is natuurlijk gemakkelijk om te zeggen: respect voor

het leven is een objectieve waarde en met euthanasie wordt duidelijk een norm overschreden. Maar dat doet onzes inziens geen recht aan de oprechte worsteling die we feitelijk hebben met het niveau (de rangorde) van twee waarden die we hoog in het vaandel hebben: de waarde "respect voor het leven" en de waarde "recht op zelfbeschikking". Daar gaat het om. Als we dat inzicht hebben (het gaat om een rangorde-discussie over waarden en niet om een technische discussie over normen) dan kunnen we die discussie zuiver voeren vanuit een andere objectieve waarde: respect voor een anders mening.

Discussies over normen, het is hierboven al genoemd, zijn vaak "technische" discussies die weliswaar gevoerd moeten worden, maar van een andere orde zijn dan discussies over de rangorde van onze waarden. Het aantal toe te laten asielzoekers (een norm) is alleen dan van belang wanneer we de discussie over de rangorde van onze waarden hebben gevoerd. Wat komt eerst: de waarde "naastenliefde" (zorg voor een ander in nood) of de even respectabele waarde "een samenleving met een eigen (historisch gegroeide) cultuur die alleen in een zekere samenstelling optimaal tegemoet kan komen aan het welzijn van haar burgers"? Alleen al de poging tot definiëring van het probleem geeft aan dat het benoemen van gemeenschappelijke waarden zeker niet eenvoudig is.

Vallen spelregels ook onder normen of waarden? Nee, spelregels hebben op zich niets te maken met normen of waarden. Spelregels bakenen een bepaalde sport af; zo moet het gespeeld worden. We zouden ook kunnen spreken van een handleiding. Een spelregel is meestal arbitrair; we hadden het ook anders kunnen regelen. Voetballen wordt niet "waardevoller" als de buitenspelregel wordt afgeschaft; alleen het spelletje wordt dan wat anders. Ook het biljarten kent vele spelregels; we spelen met drie ballen en niet met twee of met vier. Discussie over de spelregels heeft niets met normen en waarden te maken en ook niets met ethiek. U kunt wel proberen de spelregels te laten wijzigen (en soms zijn daar gegronde redenen voor), maar als niemand er

voor voelt om voortaan met schuimrubber ballen te gaan biljarten (we noemen maar wat) dan moet u maar een eigen bond oprichten. Echter, op het moment dat de spelregels bewust worden overtreden, kan de ethiek om de hoek komen kijken. Er kan dan namelijk sprake zijn van vals spel en dat wordt algemeen als negatief beoordeeld. Doch ook met betrekking tot vals spelen, zijn we niet altijd recht in de leer. Bekend is het doelpunt van Maradona op het WK van 1986 in de kwartfinale tegen Engeland. Maradona speelde de bal met de hand, doch hield 20 jaar lang vol dat dit “de hand van God” was in plaats van toe te geven dat hij vals had gespeeld. Ook een langzaam insluipende gewoonte dat “vals spelen” pas vals spelen is als de scheidsrechter (of de arbiter bij het biljarten) het heeft gezien, is een voorbeeld van erosie in ons denken over de ethische implicatie van vals spel.

In de ethiek gaat het dus vooral om waarden; wat willen we nastreven. Deze waarden staan nauwelijks in de reglementen van de Biljartbond. Wel een aantal regels die opgevat kunnen worden als onsportief of ongewenst gedrag, zonder dat de verantwoording waarom dat als zodanig wordt gewaardeerd erbij staat. Een zoektocht door de statuten en de drie belangrijkste reglementen levert de volgende inventarisatie op.

In de *Statuten van de KNBB* staat vermeld: Leden van de KNBB zijn verplicht de belangen van de KNBB en/of van de (disciplines van de) keusport niet te schaden. Eenzelfde regel vinden we in de *Statuten van de vereniging carambole*: De leden zijn verplicht de belangen van de Sectievereniging en/of van de KNBB niet te schaden. In het *Competitiereglement* vinden we slechts één artikel, waarin staat vermeld dat wisseling van materiaal tijdens een ontmoeting niet mag. In de toelichting wordt als voorbeeld gegeven het wisselen van de ballen naar een lichtere of zwaardere uitvoering. Dit wordt als onsportief beschouwd. In het *Wedstrijd-reglement*, onder Sancties en Administratief verzuim wordt een flink aantal gedragingen genoemd die kunnen leiden tot een sanctie of een administratieve heffing. Het onderscheid of die gedraging als onsportief moet worden aangemerkt of slechts een overtreding van een regel is, wordt daarin niet altijd duidelijk. Iemand die een

verkeerde broek aan heeft, kan wel enige domheid (of verstrooidheid) worden aangerekend, maar om dit als onsportief gedrag te kwalificeren, gaat toch wat te ver. Het volgende lijstje kan worden opgesteld dat kenmerken van onsportief gedrag in zich heeft: niet komen opdagen, niet spelen of uitspelen van een partij en het niet deelnemen aan de sluitingsceremonie. Daarnaast nog een opmerkelijke regel (die we overigens niet verder bespreken): het spelen onder pseudoniem in officiële wedstrijden is te allen tijde verboden. In het *Spel en arbitrage-reglement* staat dat beproeving van het materiaal voor de officiële opening van een eindstrijd niet is toegestaan. In één artikel over de taken van de arbiter, staat de enige verwijzing naar een nagestreefde waarde in de biljartsport: “De arbiter heeft tot taak er op te letten dat de speler zich onthoudt van onjuist gedrag en dat een ieder, aanwezig in het lokaal waar een partij wordt gespeeld, zich onberispelijk en sportief gedraagt en zich onthoudt van elke handeling *de biljartsport onwaardig*”. Vervolgens komt er een opsomming van specifiek gedrag dat als “onjuist gedrag” wordt gekwalificeerd: niet op de aangewezen stoel plaatsnemen; het maken van luide opmerkingen of geluiden; het niet op correcte wijze protesteren; het op onbehoorlijke wijze laten blijken het niet eens te zijn met een beslissing van de arbiter; het meer dan één keer van de arbiter verlangen zijn beslissing opnieuw te overwegen; het met opzet overtreden van de regels; het met opzet niet maken van caramboles; het niet naleven van de kleding-voorschriften; het niet naleven van maatregelen van orde en het gebruik van alcoholhoudende dranken als dat verboden is.

Tenslotte nog een belangwekkend artikel over regels en spelregels: Staat een speler op het punt een spelregel te overtreden, zonder dat hierbij, naar het oordeel van de arbiter, van opzet sprake is, dan mag de arbiter hem daarop niet attent maken. Staat een speler op het punt een regel, niet zijnde een spelregel, te overtreden dan mag de arbiter hem daarop wel attent maken.

Tot zover onze zoektocht naar ethische regels (waarbij we vooral op onsportief gedrag zijn gestuit) en waarden binnen de biljartsport, die we in één artikel van de statuten en in één artikel van

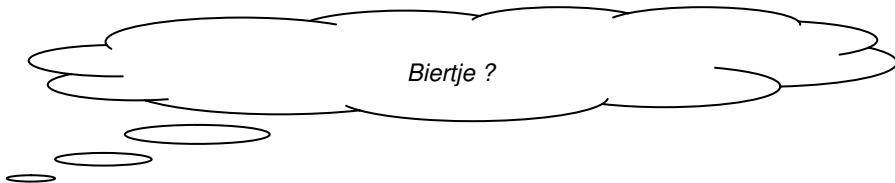
de reglementen hebben gevonden. Uiteraard zijn we ons ervan bewust dat vele regels als “vanzelfsprekend” beschouwd kunnen worden, omdat ze nauw aansluiten bij waarden die we algemeen accepteren in ons dagelijks leven. Maar soms zijn er ook regels, die zonder toelichting, niet vanzelfsprekend zijn. Om een paar voorbeelden te noemen:

- Waarom is “drukken” niet toegestaan? Heeft een speler niet het recht om in een klasse uit te komen die het meeste overeenkomt met zijn kwaliteiten?
- Waarom moet je stoot gericht zijn op het maken van een carambole? Bij snooker geldt dat absoluut niet en wordt een verdedigende stoot als onderdeel van het spel gezien.
- Waarom moet je op de aangewezen stoel plaatsnemen?
- Waarom mag je het materiaal niet beproeven?
- En wat betekent nu precies “de biljartsport onwaardig”?

Aanleiding genoeg dus om ons te bezinnen op het inzichtelijk maken van de nagestreefde doelstellingen binnen de biljartsport.

Hierboven hebben wij het vooral gehad over de “waarden” en nog niet zo over de “normen” binnen de biljartsport. Over de normen kunnen we ook kort zijn. Normen zijn tijdsgebonden en vaak afgeleid van niet genoemde waarden. De reglementen staan vol met normen en, zoals zo vaak, deze normen worden ook veelvuldig aangepast. Het is niet ons doel om ons ook in de normen te verdiepen. De normen komen vanzelf wel als we overeenstemming hebben bereikt over de waarden binnen de biljartsport.

Op het moment dat we iets willen zeggen over de ethiek bij het biljarten, dient de discussie over "Normen en Waarden" binnen de biljartsport zeker gevoerd te worden. Velen van ons voelen een zeker onbehagen bij de wijze waarop anderen zich binnen de biljartsport manifesteren. Daarbij is niets menselijks ons vreemd; ook ons gedrag kan anderen in meer of mindere mate ergeren. Willen wij elkaar daarop, als volwassenen, aanspreken, dan is het van het grootste belang dat wij de discussie aangaan wat onze gezamenlijke waarden zijn en welke rangorde daarbij van toepassing is. Daar gaat het volgende hoofdstuk over.

Wat bindt ons nu werkelijk?

Het moge duidelijk zijn dat we in dit hoofdstuk niet de basiswaarden (nagestreefde doelstellingen) die gelden in onze maatschappij als vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst of het discriminatieverbod ter discussie gaan stellen. Als wij het hebben over waarden dan gaat het over waarden binnen de biljartsport: waar staan we voor, wat vinden we belangrijk en wat willen we absoluut niet.

Onderstaande waarden gelden zowel voor de biljarter als persoon als voor de organisatie en haar bestuurders die het biljarten mogelijk maken. De volgorde waarin de waarden worden vermeld, is tevens de volgorde in de hiërarchie van nagestreefde doelstellingen.

1 Biljarten is een zinvolle levensinvulling

Dit dient de belangrijkste nagestreefde doelstelling binnen de biljartwereld te zijn. De tijd die biljarters in hun hobby steken, de inspanningen die ze zich getroosten om beter te worden en, niet onbelangrijk, de financiële offers die daarvoor gemaakt worden, zijn allemaal zinvol. Een biljarter heeft (als het goed is) plezier in zijn hobby, kijkt uit naar zijn clubavond en wil trots zijn op zijn spel, zijn club en zijn bond. Het biljarten is een vorm van persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling, van sociale contacten en vooral ook een vorm van ontspanning. Op het moment dat we dit erkennen voor ons zelf, kan hieruit direct op grond van wederkerigheid ons gedrag afgeleid worden ten opzichte van anderen die dezelfde waarde hoog in het vaandel hebben staan. Maar ook alle regels die worden opgesteld, dienen uitsluitend gericht te zijn op deze primaire waarde. Elk gedrag dat de suggestie kan wekken dat biljarten niet zinvol is, dient afgekeurd te worden.

2 Sportiviteit van spelers wordt verwacht en gestimuleerd
Deze waarde wordt onmiddellijk ontleend aan het feit dat biljarten sport is. Sport en sportiviteit horen bij elkaar. Sportiviteit betekent dat het spel gericht is op winnen, dat we respect hebben voor de tegenstander, maar vooral ook de erkenning dat een ander wel eens beter kan zijn dan dat we zelf zijn. Wie grootmoedig de ander zijn succes gunt, is waarlijk sportief en geeft daarmee tevens blijk van een volwassen en evenwichtige persoonlijkheid.

3 De wijze waarop een biljarter invulling geeft aan zijn spel wordt gerespecteerd
Hieraan wordt onmiddellijk toegevoegd: tenzij een andere daarvan nadeel ondervindt. Maar we erkennen en respecteren wel dat iedereen in principe zelf bepaalt hoe hij of zij invulling geeft aan zijn hobby. Het 17jarig talent dat zich velen uren aan inspanningen getroost, waarbij de prestaties even belangrijker kunnen zijn dan de spelvreugde, verdient evenveel respect als de gepensioneerde die meer vreugde ontleent aan zijn wekelijkse clubmiddag dan aan zijn, aan steeds meer erosie onderhevige biljartprestaties.

Voor de *organisatie* ligt er de opdracht om de regels zodanig in te richten dat aan de nagestreefde doelstelling kan worden voldaan. Voor de *speler* echter, is het vooral een kwestie van gedrag richting de ander. De eigen interpretatie van het spel en de wijze waarop u het spel beoefent, zijn namelijk niet de norm! Als u zich ergert aan het harde spel van uw tegenstander, dan respecteert u feitelijk niet de wijze waarop uw tegenstander invulling geeft aan het spel. Misschien speelt hij (te) hard omdat hij niet anders kan, maar wellicht werkt het kleine subtiele spel hem op de zenuwen. Beide spelopvattingen, van u en van uw tegenstander, zijn gelijkwaardig gezien vanuit het recht dat iedereen heeft om zelf invulling te geven aan zijn hobby. Natuurlijk levert subtiel spel op den duur beter biljart op, maar dat laat onverlet dat een individu daar wellicht niet op gericht is; of omdat zijn huidige spel voldoende

voldoening geeft, of vanuit het basale feit dat hij het gewoonweg niet anders kan.

Het naleven van deze doelstelling valt overigens niet mee. We zijn er allemaal zo van overtuigd dat *onze* opvatting de norm is, maar als u daarover nadenkt, kunt u niet anders dan tot de conclusie komen dat dit onmogelijk waar kan zijn. Niet iedereen kan gelijk hebben, dus waarom u dan wel?

4 Besluitvorming vindt op democratische wijze plaats

Bijna overbodige denkt u wellicht, maar deze waarde is opgenomen opdat we ons dienen te realiseren dat het draagvlak voor naleving van regels groter wordt naarmate het duidelijker is dat regels democratisch tot stand zijn gekomen. Vaststelling van regels dient plaats te vinden binnen die organen waar door middel van stemrecht de macht wordt uitgeoefend. Indien dit praktisch tot bezwaren leidt, dient beargumenteerd te worden waarom dan wel. Als een besluit democratisch tot stand is gekomen, dan respecteren we dat besluit. Ook al bent u het niet eens met een besluit, uit uw respect voor dat besluit blijkt enerzijds uw respect voor al diegenen die wel met het besluit kunnen instemmen en anderzijds geeft u tevens blijk van een weloverwogen kijk op de wijze waarop wij onze maatschappij hebben ingericht. Deze respecterende opstelling laat onverlet dat u alle recht hebt om, met democratische middelen, het besluit te laten wijzigen of te laten vervallen.

5 Elke organisatie kenmerkt zich door hulpvaardigheid

Daarmee wordt bedoeld dat de doelstellingen en de werkwijze van elke organisatie en haar bestuurders gericht moeten zijn op het laten bijjarten van haar leden. Dit vraagt onbaatzuchtigheid van bestuurders, die niet uit zijn op eigen gewin of hun status ontlenen aan hun functie, doch bestuurders die hun autoriteit ontlenen aan hun integere gerichtheid op de voorwaarden die nodig zijn om anderen te kunnen laten bijjarten. Alleen vanuit deze optiek mag verwacht worden dat spelers trots zijn op de organisatie waar zij lid van zijn.

6 Er wordt volwassen omgegaan met kritiek

Dit is een waarde, maar tevens een belangrijk basis-uitgangspunt waaraan straks de ethische regels worden getoetst. Voor de motivering van deze nagestreefde doelstelling wordt verwezen naar de opmerkingen als eerder genoemd.

7 Vermijding van gedragingen die schadelijk zijn voor andermans belangen

Deze waarde gaat ervan uit dat we niet alleen maar “gebruik” maken van anderen, maar dat we ook trots zijn op de organisatie waar we deelgenoot van zijn. We onthouden ons dan ook van gedragingen die schadelijk zijn voor het imago van het biljarten met al haar instellingen en betrokkenen.

Het opstellen van waarden in de zin van nagestreefde doelstellingen is geen sinecure. Met name het vinden van een evenwicht tussen het opstellen van regels en het respecteren van individuele vrijheden is buitengewoon lastig. Het zal er dan ook vaak op neerkomen dat de hiërarchie van de waarden als genummerd onder 3 en 4 ter discussie komen te staan. Leggen we ons neer bij democratische besluiten of dringen we aan op meer persoonlijke vrijheden bij de interpretatie daarvan. Waarde nummer 6: “Volwassen omgaan met kritiek” is dan ook de sleutel tot oplossing van dit dilemma. Wij zijn ons er tevens van bewust dat de genoemde waarden een eerste aanzet is om te komen tot een breed gedragen kijk op onze hobby in organisatieverband. Welk stelsel van waarden we ook vaststellen, de voordelen van het zichtbaar maken daarvan zijn legio. Het opstellen van regels en ons gewenste gedrag daarbij zal meer en meer als vanzelfsprekend worden beschouwd. Het verwijzen naar gemeenschappelijke waarden is eenvoudiger en een stuk volwassener dan het limitatief reguleren van gedrag in allerlei regels.

"Al die esthetische regels is niets voor mij", zei de biljarter, "ik speel om te winnen".

Op grond van wat hiervoor is onderzocht, kunnen we drie basisuitgangspunten formuleren waaraan onze regels getoetst dienen te worden. Die basisregels zijn dus ontleend aan de ethiek van Kant en de vrijheid van het individu als beschreven bij Sartre. Daarnaast ontlene we deze regels aan de waarden die we belangrijk vinden binnen de biljartwereld.

1 Je mag de mens niet (alleen) als middel tot een eigen doel gebruiken. Feitelijk staat hier dat je je medemens niet mag misbruiken uitsluitend voor eigen gewin, of dat je je medemens alleen ziet als een "handig stuk gereedschap". De grens is vaak subtiel. In deze wereld kun je niet zonder de hulp van anderen. Daar is niets mis mee, alleen al vanwege de wederkerigheid: anderen hebben ook onze hulp nodig. Maar het gaat om de manier waarop we een ander gebruiken. Gaat het om puur eigen gewin en maakt het feitelijk niet zo veel uit wie we voor ons karretje spannen (de medemens als handig gereedschap dus) of respecteren we de ander ook als mens en individu met een eigen, individuele kijk op het leven en een eigen gerichtheid op een zinvol leven zoals wij dat zelf ook hebben? Het gaat er dus om dat we de dingen die we zelf belangrijk vinden ook respecteren bij de ander. In sommige gevallen is het voldoende dat de ander weet dat we hem gebruiken. Wie gratis biljartles vraagt aan een ander, doet dat feitelijk uitsluitend voor eigen gewin, doch op het moment dat de ander toestemt, is er niets aan de hand. We hebben het dan over een algemeen geaccepteerde hulpvraag, waarbij de kans groot is dat de hulpgever het nog leuk vindt ook.

2 Bij alles wat we doen, dienen we ons af te vragen of dit gedrag als algemene regel zou kunnen gelden, die wij zelf ook zouden willen. Zo niet, dan dienen we daarvan af te zien. Een ijzersterke regel, maar o zo moeilijk om daar consequent aan vast te houden. Natuurlijk snapt iedereen dat als iedereen vals zou spelen, het snel gedaan was met het biljarten in wedstrijd-verband. En als iedereen maar zou komen opdagen als het hem of haar uitkomt, levert dat een tamelijk chaotische competitie op, wat niemand wil. Maar de praktijk is dat het merendeel van de biljarters niet vals speelt, zodat het onverstoort doorgaan, terwijl de bal mis was (en niemand het heeft gezien), wel “loont”. Doch ook dan dient de regel geaccepteerd te worden en wel vanuit de wederkerigheid: wij willen zelf niet dat onze tegenstander vals speelt, dus doen wij het ook niet. Wie deze regel even op zich laat inwerken, zal al snel tot de conclusie komen dat deze regel zeker niet alleen geldt bij het biljarten.

3 Individuele vrijheid betekent het recht om kritiek te uiten. Daar is in principe niets mis mee. Het gaat echter om de manier en om het tijdstip waarop kritiek wordt geuit. Aan het volwassen omgaan met kritiek zitten twee kanten. Van diegene die kritiek uit, mag het volgende verwacht worden:

- De kritiek dient gericht te zijn op het wijzigen van de regels vanuit een integere verwachting dat de bedoelde wijziging voor iedereen een meerwaarde oplevert; geen kritiek dus uit persoonlijke frustraties van het moment (dit valt onder onsportief gedrag).
- Kritiek dient respectvol geuit te worden, hetgeen qua tijdstip en plaats betekent dat er op dat moment zinvol over gediscussieerd kan worden.
- De gevolgen van een overtreding van een (nog) bestaande regel zijn voor eigen rekening en wanneer de kritiek niet tot gevolg heeft dat er iets verandert, wordt dit sportief geaccepteerd. Dit is het gevolg van de *waarde*: “Accepteren van democratisch tot stand gekomen regels”.

Van diegene die kritiek ontvangt, mag het volgende verwacht worden:

- Kritiek wordt gezien als positief; degene die kritiek levert, staat een verbetering van de regelgeving voor en dat wordt gestimuleerd.
- Diegene die kritiek uit heeft er recht op dat zijn kritiek serieus wordt genomen, objectief wordt onderzocht en beargumenteerd wordt toegekend of afgewezen.
- Naast de bereidheid om regels te wijzigen, bestaat ook de bereidheid om waarden aan te passen of wijzigingen aan te brengen in het niveau van een waarde.

"Kritiek is een cadeautje, waarvan de verpakking ons niet aanstaat" is een bekende uitspraak. Dat kan zo aanvoelen, maar laten we ons dan toch maar vooral richten op dat cadeautje.

Voordat we de huidige biljartregels hierna aan een onderzoek onderwerpen, eerst twee belangrijke opmerkingen vooraf.

In de eerste plaats dienen we ons ervan bewust te zijn dat we het vooral hebben over biljarten als sport en spel. Hiermee willen wij het belang van de ethiek binnen de biljartsport relativeren. Hoe belangrijk velen het "spelletje" ook vinden, het gaat binnen het biljarten niet om ethische vragen over leven of dood. Hoe zinvol het ook is om ethische regels voor het biljarten op te stellen, de discussie binnen de medische ethiek is gewoon belangrijker, omdat daar waarden in het spel zijn die qua hiërarchie ver uitstijgen boven de waarden die wij bij het biljarten met elkaar afspreken. Ook het overtreden van een spelregel tijdens het biljarten heeft niet die impact die het overtreden van een verkeersregel op anderen kan hebben (zwaar lichamelijk letsel bijvoorbeeld). Er is wel tuchtrecht binnen de biljartbond, maar normaliter worden we niet voor de rechter gesleept na een overtreding; hooguit worden we geconfronteerd met een boete die we wijselijk administratieve heffing noemen om niet in de problemen met het strafrecht te komen. Ook kunnen we ons lidmaatschap, van de bond of van een club, ongestraft opzeggen op elk moment dat wij dat willen, zonder van contractbreuk beticht te worden. Kortom, we hebben het over sport, over spel en vooral ook over een hobby. Dat dienen we serieus te beschouwen, maar zeker niet te zwaarmoedig!

In de tweede plaats willen we zeker niet alles regelen, door voor elke vorm van ongewenst gedrag een regel op te stellen. Integendeel zelfs! Indien de ethische regels als hierna geformuleerd, breed gedragen zouden worden, dan zouden vele regels zelfs afgeschaft kunnen worden! Want wie zich bewust wordt van onsportief gedrag en ook begrijpt (en erkent) waarom dit onsportief is, zal tevens begrijpen dat *elke* vorm van ongenueanceerde kritiek op de arbiter onsportief is. Dat scheelt dan weer een flink aantal bestaande regels.

In de praktijk hebben we overigens al tal van ongeschreven regels, waar de meeste biljarters zich keurig aan houden. We geven elkaar een hand voor aanvang van de partij, we bieden de arbiter en de schrijver een drankje aan (toch?) en we gaan onze keu niet uit elkaar schroeven en opbergen als onze tegenstander nog bezig is met zijn nabeurt (toch?).

Laten we het eens provocerend zeggen: is het eigenlijk niet een beetje vreemd dat we regels moeten opnemen tegen onbehoorlijk en onsportief gedrag? Zou het niet veel volwassener zijn als we konden volstaan met het inzichtelijk maken van onze waarden en het inzichtelijk maken van wat als ongewenst gedrag moet worden beschouwd, zodat we daarna kunnen volstaan met heel veel ongeschreven recht? Dat zou een fraaie doelstelling kunnen zijn voor de komende decennia: "Ethiek binnen het biljarten? Dat leeft bij ons en daarom hebben we het niet in regeltjes opgeschreven!"

De belangrijkste huidige regels worden hierna behandeld per onderwerp, waarbij gelijksoortig gedrag bij elkaar wordt gebracht, en vervolgens wordt getoetst aan de ethische basisregels.

Tussentijds wisselen van materiaal. In de reglementen staat vermeld dat wisselen van materiaal tijdens een ontmoeting niet mag. In de toelichting wordt als voorbeeld gegeven het wisselen van de ballen naar een lichtere of zwaardere uitvoering. Dit wordt als onsportief beschouwd. Vooropgesteld, het voorbeeld is buitengewoon theoretisch. De aanwezige sets ballen in een biljartlokaliteit zijn bijna altijd van hetzelfde merk en van dezelfde fabrikant en de aanwezigheid van een nauwkeurige weegschaal,

die halverwege de partij ook nog gebruikt zou worden, is al helemaal utopisch. Maar het gaat vooral om de vraag: "Wie wordt er benadeeld bij tussentijdse wisseling van materiaal?" De spelers vóór de wisseling niet (die hebben beiden op "slecht" materiaal gespeeld) en de spelers na de wisseling ook niet (die spelen beiden op "beter" materiaal). Met andere woorden: als beide spelers akkoord gaan met een tussentijdse wisseling, dan is er geen sprake van onsportief gedrag, hooguit van het overtreden van een bestaande regel. Voorgesteld wordt dan ook om deze regel aan te passen door het over te laten aan het team.

Beproeving materiaal vóór een eindstrijd. Dat mag niet, echter zonder dat er een sanctie op staat. In de toelichting staat dan ook vermeld dat het toch niet te voorkomen is. Maar de vraag is natuurlijk: "Is het onsportief?" in de zin van: "Wordt er iemand benadeeld?" We kunnen daar twee verschillende overwegingen voor opstellen die we uiteindelijk ten opzichte van elkaar dienen te "wegen"; welke "waarde" gaat voor.

- Een speler die bijvoorbeeld ver weg woont, is niet in staat het materiaal te beproeven en wordt dus benadeeld.
- Een speler die zich de moeite getroost om vóóraf het materiaal te beproeven, verdient ons respect, omdat hij zich optimaal wil voorbereiden op de wedstrijd. Voor sommige spelers kost dat wellicht (in dit geval) meer moeite, maar onmogelijk is het niet.

Feitelijk gaat het hier dus om de afweging: kiezen we voor de speler die zich extra wil voorbereiden, of kiezen we voor de speler die daarvoor teveel moeite zou moeten doen? Als we de huidige regel (het mag niet) zouden vertalen naar "waarden", dan stellen we de waarde "iemand hoeft zich niet in te spannen" vóór de waarde "biljarten is sport". En inherent aan sport is, dat iemand zich daar optimaal op voorbereid. Gelet op het feit dat we wel de waarde "Sportiviteit van spelers wordt verwacht en gestimuleerd" hebben benoemd en niet de waarde "leden hoeven zich niet in te spannen", concluderen we dat de regel niet op de juiste wijze is gewogen en stellen we voor de regel af te schaffen.

Wedstrijden niet aanvangen of niet afmaken. We doelen daarbij op spelers die zich wel opgeven voor een wedstrijd of een toernooi, maar niet komen opdagen of er halverwege mee uitscheiden; uiteraard, alleen dan wanneer er geen overmacht in het spel is. Dit is ongewenst gedrag omdat men anderen benadeelt (wedstrijdleader en medespelers). En op een algemene regel waarbij iedereen maar mag doen en laten wat hij wil, zit ook niemand te wachten.

Vorronden spelen maar geen eindstrijd spelen. Het gaat hier om spelers die meedoen aan een voorronde, maar al zeker weten dat ze niet mee (willen, kunnen) doen aan een eventuele finale. Ervan uitgaande dat ze zich keurig afmelden voor de finale, blijft over de vraag of de *intentie* (wel meedoen in de voorronde, maar zeker niet meedoen aan de finale) als ongewenst gedrag moet worden gezien. Dit ligt iets genuanceerder dan het vorige geval, omdat het niet onmiddellijk duidelijk is wie hiermee benadeeld wordt. De finalisten worden niet benadeeld; integendeel. Die krijgen er een vervanger bij en die is meestal minder goed dan degene die hij vervangt. De invaller is ook blij dat hij nu mee mag doen en ondervindt er dus alleen maar voordeel van. Dan de spelers in de voorronde. Die hebben de finale niet gehaald, uiteraard onder meer door toedoen van de speler die gerechtigd was om de finale te spelen. Of hij dat nu wel of niet doet, doet natuurlijk niets meer af van de prestaties van de anderen in de voorronde. Het wordt namelijk erg theoretisch om aan te tonen dat iemand meer kansen zou hebben gehad als de huidige winnaar niet mee had gedaan. Dan was er wel een ander in de poule geplaatst; sterker of zwakker met een totaal ander wedstrijdverloop in die poule. Kortom, wat ons betreft te weinig aanknopingspunten om het gedrag te bestempelen als ongewenst. Wellicht wil die speler alleen zijn *moyenne* weer bevestigen om het jaar daar op wel weer mee te doen aan een finale; daar is niets mis mee.

Niet deelnemen aan de sluitingsceremonie. Het lijkt zo voor de hand te liggen: ontoelaatbaar. Maar laten we het gedrag eens toetsen aan onze basisregels. Misbruiken we een ander voor ei-

gen gewin? Nee, we willen gewoon vroeg naar huis en we spannen niemand voor ons karretje. Benadelen we iemand? Op speltechnisch gebied in ieder geval niet want alle wedstrijden zijn al gespeeld. Wat gebeurt er als de regel zou zijn: iedereen mag wegblijven? Een hoop gedonder natuurlijk, want de organisatie weet dan ook niet meer waar ze rekening mee moeten houden. En, uiteraard, een zeer teleurgestelde winnaar (die natuurlijk wel komt). Sluitingsceremonies hebben alleen maar te maken met emoties en tradities. Daar is helemaal niets mis mee; tradities kunnen een verbindend element zijn voor personen in een groep of organisatie. Er is daarnaast ook niets mis mee om af en toe met wat gezonde argwaan de tradities eens te evalueren. Zijn ze er nog steeds voor de spelers of ontlenen vooral de "bobo's" er hun status aan en, niet onbelangrijk, zijn het nog steeds tradities of beginnen ze meer op rituelen te lijken? In dat laatste geval kan er een te grote morele druk op deelnemers worden uitgeoefend om daar aan mee te doen; niet meer vanuit een oprechte wens om de winnaar in het zonnetje te zetten, maar meer vanuit dogmatische overwegingen die niet meer ter discussie gesteld mogen worden. Die indruk hebben wij overigens niet. Het gaat nog steeds om de deelnemers en in het bijzonder daarbij om de winnaar. Is er dan een ethische regel in het spel als we daar, als speler of arbiter, niet aan mee willen doen vanuit zeer persoonlijke overwegingen als geen tijd of geen zin? Wij menen van wel. De op één na belangrijkste waarde binnen het biljarten betreft namelijk de sportiviteit; we gunnen de ander de winst. Dat belijden we niet alleen in woorden, maar dat laten we ook zien. Dit gewenste gedrag ontlene we dus niet zozeer aan de drie (vrij technische) basisregels voor ethisch gedrag, maar direct aan de nagestreefde doelstellingen binnen de biljartsport. Wie, alleen uit eigenbelang, de sluitingsceremonie links laat liggen, geeft blijk van een kijk op zijn sport die niet strookt met de nagestreefde doelstellingen binnen die sport.

Vals spelen. Daarover kunnen we kort zijn. Dat is, en wordt alom ook zo ervaren, onsportief. We benadelen onze tegenstander en iedereen snapt dat een algemene regel "vals spelen mag" het

einde van de sport in zijn algemeenheid en het biljarten in het bijzonder tot gevolg zou hebben. Om hier de valsspeler nog een beetje te "triggeren": waarom doet u dat eigenlijk? Het kan toch niet zo zijn dat de voldoening achteraf reëel is? U houdt uzelf namelijk voor de gek. De doelstelling van deze verhandeling is om u aan het denken te zetten. Bij deze.

Drukken. Het meest controversiële gespreksonderwerp binnen de biljartsport: is drukken ongewenst gedrag zoals in de reglementen is omschreven? In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat er drie verschillende overwegingen zijn om te drukken:

1. Een speler wil (Nederlands) kampioen worden en dat gaat natuurlijk een stuk makkelijker in een lagere klasse die niet overeenkomt met zijn gemiddelde speelsterkte. Drukken is daarbij overigens nog een hele toer, want de drukker wil én zijn moyenne laag houden én zijn partijen winnen om verder te komen. Het komt dan ook voor dat de calculator op tafel ligt om exact te kunnen uitrekenen hoeveel beurten de drukker minimaal nodig heeft en het komt ook voor dat de poging om te drukken mislukt omdat de tegenstander dreigt te gaan winnen.
2. Een speler verliest opzettelijk om een andere speler (meestal een clublid) meer kans te geven op winst. Dit gebeurt vooral in situaties dat de drukker zelf niet meer (een toernooi bijvoorbeeld) kan winnen en zijn clublid nog wel.
3. Een speler vindt oprecht dat zijn spelvreugde zal afnemen als hij, op grond van incidenteel spel, voortaan meer caramboles moet maken met als verwacht resultaat dat hij nauwelijks meer een partij zal winnen.

Zie hier het probleem in volle omvang. Met de *intentie* als genoemd onder 3) zouden we wellicht nog kunnen leven, maar met de *intentie* genoemd onder 1) of 2) ligt dat al een stuk lastiger omdat daarbij veel sneller kan worden aangetoond dat anderen daar nadeel van ondervinden. Maar voor alle gevallen dienen we te toetsen aan onze basisregel: ondervindt een ander er nadeel van? Voor speler 1, die uitkomt in een te lage klasse, is het antwoord volmondig ja. De tegenstander wordt gedupeerd, want die

heeft geen eerlijke kans. De drukker gebruikt de tegenstander dus alleen maar als middel tot een eigen doel en daarmee wordt een ethische basisregel overtreden. Voor speler 2 is het antwoord ook ja. Weliswaar wordt het drukken (verliezen) niet als middel voor een *eigen* doel gebruikt, maar de overige spelers in het toernooi worden benadeeld. Hun eerlijk geachte kansen op winst worden gefrustreerd door de weggeefpartij. Maar nu speler 3. In de eerste plaats gaan wij ervan uit dat deze speler *niet* meedoet aan de competitie om Nederlands kampioen te worden. Doet hij dat wel, dan is drukken dus ethisch niet in de haak. We gaan dus uit van een speler die alleen recreatief biljart (op zijn club) en ook daar een aantal caramboles moet maken gebaseerd op zijn gemiddelde moyenne. Als het waar was dat een incidenteel goede partij onmiddellijk zou leiden tot een hogere inschaling, waarbij voortaan meer caramboles gemaakt moeten worden, dan zouden we nog begrip kunnen hebben voor het standpunt van dit soort spelers. Maar in de praktijk word je niet zomaar verhoogd. Daar liggen een flink aantal partijen aan ten grondslag en dus kunnen we stellen dat die speler gewoonweg beter is gaan biljarten. Dat kan een tijdelijke opleving zijn, maar dat wordt dan wel weer gecorrigeerd na een tijdje. In de tussentijd benadeelt ook deze speler, die door het drukken feitelijk te weinig caramboles hoeft te maken zijn tegenstander: die heeft geen eerlijke kans om te winnen. Ook hier dus gebruik van een tegenstander alleen maar als middel tot een eigen doel. De conclusie is éénvoudig: drukken is ethisch niet correct en omdat het direct te maken heeft met het spel zelf benoemen we dit als onsportief.

Gedrag ten opzichte van de arbiter. Zoals we eerder hebben gezien, heeft de arbiter het zwaar omdat hij geconfronteerd wordt met tal van situaties die nauwelijks te beoordelen zijn. Er zijn echter drie redenen om ons, in zijn algemeenheid, bij een beslissing van een arbiter neer te leggen:

- We mogen er niet vanuit gaan dat wij het beter zouden doen. Ook wij zouden met exact dezelfde moeilijkheden worden geconfronteerd als de arbiter.

- We dienen er vanuit te gaan dat de arbiter eerlijk is en er niet staat met de intentie om een speler te benadelen.
- Bij een beetje belangrijke wedstrijd heeft de arbiter aan tafel een opleiding achter de rug. Die heeft die opleiding gevolgd om het spel zo eerlijk mogelijk te laten verlopen.

Kortom, met een arbiter aan tafel is de kans dat het spel eerlijk verloopt, groter dan zonder arbiter aan tafel. Dat is voor de speler zo'n groot voordeel, dat het nadeel van een eventuele verkeerde beslissing daar niet tegenop weegt. Vanuit die optiek kan het niet anders zijn dan dat we als speler een arbiter hoog achten en ons sportief neerleggen bij zijn beslissingen. Deze opstelling volgt onmiddellijk uit de basisregel dat we een ander persoon niet (alleen maar) gebruiken voor eigen gewin. We dienen de arbiter te zien als een persoon (niet als een middel) die zich inspanningen getroost om ons beter en eerlijker te laten biljarten. Ook de tweede basisregel is in het geding. Zouden we willen dat het onheus behandelen van een arbiter regel zou worden? Dat lijkt ons uitgesloten, omdat daarmee de sfeer standaard verpest zou worden en het vak van arbiter snel zou uitsterven. Het onheus behandelen van een arbiter is dus ethisch ongewenst. Het bijbehorende ongewenste gedrag, zoals opgesomd in de reglementen, hoeft hier dan ook niet herhaald te worden; integendeel. Uit een opsomming zou afgeleid kunnen worden dat we limitatief zouden kun-en aangeven wat ongewenst gedrag is ten opzichte van een arbiter. Wie zich bewust is van de overwegingen om te komen tot onze ethische regel, zal zich van *elk* ongewenst gedrag ten opzichte van de arbiter onthouden.

Het bovenstaande betekent niet dat een speler zich altijd direct bij een beslissing van een arbiter hoeft neer te leggen. Een arbiter is ook maar een mens, zodat hem verzocht kan worden zijn beslissing te heroverwegen. Dat kan bijvoorbeeld als de speler werkelijk twijfelt of de bal wel vast ligt, of dat de speler ervan overtuigd is dat zijn bal wel één of meerdere vereiste banden heeft geraakt. Dat verzoek om heroverweging dient aan drie eisen te voldoen: de twijfel dient oprecht te zijn, het verzoek is éénmalig en men legt zich neer bij de uiteindelijke beslissing. Deze

eisen volgen uit de basisregel dat u de arbiter niet (alleen) gebruikt al middel voor eigen belang.

Bewust missen. Het met opzet niet maken van een carambole is binnen de discipline carambole niet toegestaan. Het is geen spelregel die slechts leidt tot aftellen door de arbiter, doch ongewenst gedrag dat kan leiden tot een officiële waarschuwing of tot een verbod om verder te spelen en verlies van de partij. Dit is opmerkelijk en vraagt zeker een nadere beschouwing. Allereerst maken we het onderscheid tussen "bewust missen" en "drukken". Dat laatste hebben we eerder beoordeeld als onsportief. Bewust missen definiëren we hier dan ook als een verdedigingsstoot. We schatten in dat we de carambole niet kunnen maken en leggen de ballen zodanig dat de tegenstander ook moeite zal hebben met zijn aanvangsstoot. Twee opmerkingen hierover. In de eerste plaats: bij snooker mag dit wel en een knappe verdedigingsstoot waarbij de stootbal wordt "verstopt" achter een andere bal wordt alom door spelers en publiek gewaardeerd. In de tweede plaats: bij het carambolebiljart (en vooral bij het driebanden) hoort verdedigend spel er zeker bij. De keuze om een carambole van wit of van rood te nemen, wordt mede bepaald door de kans dat we missen en het moeilijke patroon dat dan voor de tegenstander blijft liggen. Spelers mopperen wel eens op een tegenstander die verdedigend speelt, maar er is geen regel die dit verbiedt en goede spelers accepteren dit spel, omdat ze vinden dat het erbij hoort. Dus: verdedigend spel *nadat* we de carambole hebben geprobeerd te maken, mag, maar een verdedigende stoot waaruit niet de intentie blijkt om in ieder geval de carambole te maken, mag niet. Nu zouden we kunnen zeggen dat de spelregels bij snooker en carambolebiljart gewoon anders zijn en aan spelregels kennen we geen "waarden" toe. Maar dat is niet het geval. Bewust missen van een carambole wordt binnen het carambolebiljart gezien als *ongewenst gedrag* en niet als *het overtreden van een spelregel*. Dit betekent dat we, anders dan bij snooker, waarde hechten aan de verplichte intentie om een carambole te maken. Die waarde, als nagestreefde doelstelling dus, wordt echter nergens verantwoord of nader verklaard. Waarom willen

we dat? We kunnen niet zomaar zeggen dat deze intentie inherent is aan het biljarten, want bij snooker mag het wel en ook binnen die sectie lopen verstandige mensen rond, die er blijkbaar een andere, minstens te respecteren opvatting op nahouden. Het moet dus te maken hebben met een specifieke spelopvatting over hoe carambolebiljart gespeeld moet worden. Als we er dan even vanuit gaan dat deze 'regel' niet zomaar in het leven is geroepen, maar dat er over nagedacht is, dan zou dit moeten betekenen dat het carambolebiljart zonder deze regel minder "waardevol" wordt, meer risico inhoudt dat anderen benadeeld worden of gewoon als spel minder aantrekkelijk zou worden. Of is het gewoon een technische regel om te voorkomen dat partijen te lang gaan duren? Laten we deze mogelijkheden eens wat nader bekijken.

Minder waardevol? We kunnen ons daarbij geen beeld vormen. Het carambolebiljart kenmerkt zich door een uiterst simpele basisregel (raak met de stootbal de twee andere ballen) waarbij de inhoudelijke waarde van het spel vooral bepaald wordt door de noodzakelijke techniek, de benodigde concentratie, het spelinzicht, de tactiek en de creativiteit van de spelers. Een "tussenschoot" om het de tegenstander moeilijk te maken als alternatief voor een stoot die waarschijnlijk toch niet te maken is, kan heel goed onderdeel zijn van de tactiek om uiteindelijk toch te winnen. Feitelijk betekent het zelfs dat de kans om te winnen hiermee toeneemt en die waarde staat bij ons hoog in het vaandel.

Meer benadeling tegenstander? Inderdaad, een verdedigende stoot levert een nadeel op voor de tegenstander, maar een waardevol patroon na een mislukte carambole ook. Vanuit wederkerigheid is er geen nadeel voor één van de spelers; beiden mogen verdedigen. In zijn algemeenheid kan namelijk gesteld worden dat er geen regel en ook geen aanleiding is om het de tegenstander zo *makkelijk* mogelijk te maken in een partij. Zo'n regel zou zelfs in strijd zijn met het competitie-element dat eigen is aan het biljarten als sport.

Minder aantrekkelijk? Dat is zeer de vraag. Snooker komt vaker op TV dan carambolebiljart, dus de kijker denkt daar blijkbaar heel anders over. Niet dat carambolebiljart nu ineens buitenge-

woon Tv-geniek zal worden als de huidige regel wordt afgeschaft, maar een argumentatie die stelt dat de aantrekkelijkheid in het geding is, kunnen wij niet volgen.

Technische regel? Kan het zijn dat spelers te snel gaan inschatten dat ze de carambole gaan missen en dus te vaak overgaan tot een verdedigende stoot, met als gevolg partijen die behoorlijk gaan uitlopen of zelfs helemaal niet tot een einde dreigen te komen als beide spelers elkaar *een beetje gaan pesten*? Die kans bestaat, maar bij snooker tillen ze daar blijkbaar niet zo zwaar aan. Pesten is overigens onsportief en zou op grond daarvan wel door de arbiter aangepakt mogen worden, maar dat levert weer het probleem op dat de arbiter moet gaan beoordelen wat de intentie van de speler is. En, nogmaals, intenties zitten niet vóór maar achter de ogen.

Kortom, het is nog niet zo simpel om de aanleiding tot deze regel te achterhalen, laat staan er een gedegen motivering voor op te stellen. Vooralnog gaan we er dan ook vanuit dat deze regel opgesteld is om onnodig rekken van een partij tegen te gaan, vanuit de optiek dat het bij carambolebiljart moeilijk is om de ware intentie van een speler af te leiden van het voorliggende stootbeeld. Bij snooker is het duidelijker wanneer een bal niet of moeilijk te potten is, zodat een speler daar sneller aan "sociale controle" door tegenstander, arbiter of publiek onderhevig is dan bij het carambolebiljart. Dat neemt niet weg dat we "de straf" bij carambolebiljart voor dit "vergrijp" hoog vinden. Het wordt namelijk bestraft als "ongewenst gedrag" en daar zit een morele lading aan. Voor een regel die vooral uit praktisch oogpunt is opgesteld en net zo goed niet had kunnen gelden, tamelijk zwaar en wellicht zelfs te zwaar. Onze suggestie is dan ook dat de regel beter wordt gemotiveerd of anders wordt afgeschaft. In het laatste geval krijgt de arbiter er een zware taak bij om te beoordelen of de speler mist vanuit de intentie om te verdedigen of vanuit de intentie om het spel te frustreren. Misschien luidt de nadere toelichting wel dat we onze arbiters, die het toch al zo moeilijk hebben, hiervan willen vrijwaren. Dat is ethisch zeker te verdedigen.

Overig onsportief en ongewenst gedrag. Voor alle duidelijkheid: onsportief gedrag is ongewenst gedrag ten opzichte van het spel en de tegenstander. Dit gedrag wordt gekwalificeerd als ethisch ongewenst gedrag en dat is dan weer gebaseerd op onze waarde die te maken heeft met biljarten als sport. Sport en sportiviteit horen bij elkaar. Overig ongewenst gedrag heeft betrekking op "regels van orde" en dit gedrag wordt afgekeurd op grond van de waarden "neerleggen bij democratisch tot stand gekomen regels", "vermijding van gedragingen die schadelijk zijn voor andermans belangen" of afgekeurd vanwege overtreding van de ethische basisregels. Het gaat te ver al dit gedrag in detail te behandelen. Wie zich herkent in gezamenlijk overeengekomen waarden, kan ook zonder al die regels tot de conclusie komen dat dit ongewenst gedrag is.

Niet op de aangewezen stoel plaatsnemen. We geven hier wat extra aandacht aan, omdat deze regel, zeker voor een buitenstaander, wat "betuttelend" kan overkomen. Maar de doelstelling is duidelijk: we willen voorkomen dat een speler die aan de beurt is, wordt afgeleid door zijn tegenstander die nerveus rond de tafel springt. Deze regel is terecht. Wij erkennen dat de speler die aan de beurt is, het recht heeft op zoveel mogelijk rust om hem heen om in alle concentratie zoveel mogelijk caramboles te maken. We erkennen dat er sporten zijn waarbij het toegestaan is de tegenstander zoveel mogelijk te intimideren (bij american football bijvoorbeeld), maar vinden dit niet passend bij een concentratiespel als het biljarten. Eigenlijk zou de regel overbodig *moeten* zijn, want met een beetje nadenken kan iedereen de doelstelling van deze regel wel begrijpen. En eigenlijk zou de regel ook overbodig *kunnen* zijn, omdat er tal van andere oorzaken aangewezen kunnen worden die de speler ook uit zijn concentratie kunnen halen (publiek, muziek), waartegen de arbiter of de organisatie ook nu al kunnen optreden. Indien het ooit nog eens zover komt dat de meeste gedrageregels worden geschrapt, omdat het voor iedereen vanzelfsprekend is dat we ons daaraan houden, dan kan deze regel er ook onmiddellijk aan geloven.

Arbiter, regels en spelregels. We herhalen nog even een artikel uit de reglementen: *Staat een speler op het punt een spelregel te overtreden, zonder dat hierbij, naar het oordeel van de arbiter, van opzet sprake is, dan mag de arbiter hem daarop niet attent maken. Staat een speler op het punt een regel, niet zijnde een spelregel, te overtreden dan mag de arbiter hem daarop wel attent maken.*

De laatste zin spreekt ons erg aan. In de rechtspraak zouden we zeggen: we maken iemand attent op een *poging* om een overtreding te begaan. Dat is ethisch zeer te verantwoorden en om te voorkomen dat iedereen zich tijdens een partij te moralistisch tegenover de overtreder in spé gaat opstellen, is het verstandig dat dit recht uitsluitend aan de arbiter wordt toegekend. De eerste regel roept meer vragen op. De arbiter mag niets zeggen als hij ziet dat een speler, zonder opzet, een spelregel gaat overtreden. Te denken valt aan het willen spelen met de verkeerde bal (waarbij het zelfs wel eens wil voorkomen dat iemand met de rode bal wil gaan spelen) of het aanleggen tot een stoot die onvermijdelijk tot biljardé zal leiden. Die "zwijgplicht" is reglementair opgelegd aan de arbiter, vanuit algemeen gebruik ook aan het publiek, maar zeker niet aan de tegenstander. Als die er wat van zegt, wordt dat als buitengewoon sportief aangemerkt!

Op welke waarde is deze regel gestoeld? Als we ervan uitgaan dat we ons niet "beter" gaan voelen als een tegenstander een domme fout maakt, dan lijkt het erop dat we de speler zelf volledig verantwoordelijk willen maken voor het naleven van de spelregels. Dat is zeker een volwassen uitgangspunt, maar daarmee zadelen we gelijk de tegenstander op met een lastige ethische afweging: als ik niets zeg, ben ik weer aan de beurt en als ik wel wat zeg, wordt dat als zeer sportief aangemerkt. Die beslissing wordt natuurlijk lastiger naarmate het einde van een partij in zicht komt. Bedenken we dan tevens dat bij een sport als voetbal bijvoorbeeld, alle medespelers en de coach inclusief, een speler die buitenspel dreigt te gaan staan, luid mogen toeschreeuwen, dan dienen we te beargumenteren waarom dit specifiek bij het biljarten niet mag. Zo'n argument kunnen we niet verzinnen en als we daarbij betrekken dat vooral de tegenstander in een lastig parket

wordt gebracht (hetgeen toch nooit de bedoeling kan zijn geweest) dan opteren wij voor afschaffing van deze regel.

In de praktijk wordt deze regel zeer frequent al met voeten getreden. In de teamcompetitie worden vaak vóóraf afspraken gemaakt of de arbiter (meestal een teamlid van de thuisclub) het spelen met de verkeerde bal mag melden. Als de regel wordt aangepast en de arbiter het consequent bij elke speler zou melden, ondervindt op den duur niemand er last van.

Tot zover onze beoordeling van de huidige regels aan de door ons geformuleerde ethische basisregels. Dan blijkt, uiteraard, dat de meeste regels vanzelfsprekend zijn. Die regels worden weliswaar niet in de reglementen of statuten beargumenteerd vanuit nagestreefde doelstellingen binnen de biljartsport, maar worden dus geacht "vanzelfsprekend" te zijn. Met de meeste regels die te maken hebben met sportiviteit is dat ook terecht, omdat iedereen wel weet, of behoort te weten, wat sportiviteit bij sport betekent. Maar soms zijn de regels zo specifiek voor de biljartsport dat een nadere toelichting zeker op zijn plaats zou zijn. We hebben het dan vooral over drukken, bewust missen als verdedigingsstoot en de moeilijke positie waarin de arbiters zich bevinden door tal van spelregels die nauwelijks te controleren zijn. Wellicht dat juist voor dit soort zaken in de reglementen een apart hoofdstuk opgenomen zou kunnen worden, waarin onze gemeenschappelijke doelstellingen nader worden beargumenteerd. Niet dat drukken dan nooit meer zal voorkomen, maar het zal wat lastiger worden voor spelers die dat toch doen om er openlijk een andere mening op na te houden. Want het zal hen, met de gezamenlijk afgesproken en opgeschreven waarden in de hand, niet meevallen om te beargumenteren dat ze anderen niet benadelen.

Gehoord in een biljartwinkel:
"Heeft u ook biljartballen waarmee je minder vaak mist?"

10 Samenvatting

Ter afsluiting zetten we hier de ethische regels bij het biljarten op een rijtje. Eerst de regel en dan kort ons waardeoordeel over de speler die zich hier niet aan houdt.

[We vermijden altijd ongewenst gedrag]

Wie dit niet doet, toont te weinig respect voor de ander of legt zich niet neer bij democratisch tot stand gekomen regels. Deze ethische regel is zo vanzelfsprekend dat een opsomming van ongewenst gedrag overbodig zou moeten zijn.

[We vermijden altijd onsportief gedrag]

Wie dit niet doet, neemt het biljarten als sport en daarmee ook zijn tegenstander niet serieus. Deze ethische regel is zo vanzelfsprekend dat een opsomming van onsportief gedrag overbodig zou moeten zijn.

[Wedstrijden die we aanvagen, maken we ook af]

Wie dit niet doet dupeert anderen (wedstrijdleder en medespelers) en realiseert zich niet dat hij er zelf de dupe van kan worden als de algemene regel zou zijn dat iedereen maar zelf bepaalt of hij een wedstrijd afmaakt.

[We doen mee aan de sluitingsceremonie]

Wie, alleen uit eigenbelang, de sluitingsceremonie links laat liggen, geeft blijk van een kijk op zijn sport die niet strookt met de nagestreefde doelstellingen binnen het biljarten als sport.

[We spelen niet vals]

Wie dat wel doet, benadeelt zijn tegenstander, realiseert zich niet dat hij er zelf de dupe van kan worden als de algemene regel zou zijn dat iedereen maar vals mocht spelen en houdt zichzelf voor de gek.

[We drukken niet]

Wie dat wel doet, is zich onvoldoende bewust van het feit dat daarmee altijd andere spelers worden benadeeld.

[We gedragen ons ten opzichte van de arbiter]

Wie dat niet doet, gebruikt de arbiter (alleen maar) voor eigen gewin. We dienen de arbiter te zien als een persoon (niet als een middel) die zich inspanningen getroost om ons beter en eerlijker te laten biljarten

[We missen niet met opzet]

Alhoewel er argumenten zijn genoemd om deze regel af te schaffen, houden wij ons er aan totdat er mogelijk een andere regel voor in de plaats komt. Dit gedrag is gebaseerd op de waarde dat wij ons neerleggen bij democratisch tot stand gekomen regels.

[Als we kritiek leveren, doen we dat genuanceerd]

Het leveren van kritiek is een recht en het omgaan met kritiek is een plicht. De randvoorwaarden zijn eerder uitvoerig beschreven.

Resumé

In deze verhandeling hebben we geprobeerd de nagestreefde doelstellingen, wat is nu echt belangrijk voor ons in biljartland, op een rijtje te zetten. Op basis van die discussie over "normen en waarden" zijn drie basisregels geformuleerd waaraan vervolgens de huidige regels bij het biljarten zijn getoetst.

Tevens hebben we getracht wat meer inzicht te krijgen in wat ons nu zo boeit aan dat biljarten. Dat is zeker niet helemaal gelukt, maar blijkbaar trekt de combinatie van techniek, concentratie en benodigde creativiteit ons aan. Er zijn maar weinig sporten (of spellen) die al deze ingrediënten bevatten, maar ze zijn er wel.

Dus de uiteindelijke keuze om te gaan biljarten zou zomaar kunnen berusten op wat toevalligheden in uw levensloop. Met uw auteur had dat zeker kunnen gebeuren. Als niet het café maar de golfbaan dichterbij had gelegen, was Nederland nu wellicht een slechte golfer rijker geweest en niet een middelmatige biljarter.

Als u deze verhandeling hebt gelezen, bestaat de kans dat u zegt: "Maar dat wist ik allemaal ook wel". En inderdaad, diep in ons hart weten we allemaal wel hoe het hoort. Maar de praktijk is toch iets weerbarstiger. We weten het wel, maar we houden ons er niet altijd aan. Onze doelstelling was om u aan het denken te zetten. Niets meer en niets minder. Het kan zijn dat u alles als vanzelfsprekend beschouwt, het kan zijn dat u zich helemaal niet kunt vinden in boven genoemde regels of dat u vindt dat de regels anders zouden moeten zijn. In alle gevallen beslist u zelf wat u ervan vindt; dat is uw goed recht en dat staat nimmer ter discussie. Dat neemt niet weg dat de doelstelling van deze verhandeling volledig wordt bereikt als er überhaupt een discussie over de ethische regels gaat plaatsvinden binnen de biljartsport. Wij hebben onze bijdrage daaraan geleverd door de waarden die ons zouden moeten of zouden kunnen binden, eens een keer op te schrijven. Of het ons daarbij gelukt is die waarden op te schrijven waar we overeenstemming over zullen bereiken, zal de tijd moeten leren.

Uw auteur is er in ieder geval van overtuigd dat op de vraag: "Noem mij eens 10 namen van bekende filosofen uit deze eeuw", zijn naam er niet bij genoemd zal worden. Mocht dat wel het geval zijn, dan moet u dit boekje zorgvuldig bewaren, want de oplage is beperkt.